

Bjørn Barland og Jan Ove Tangen

Kroppspresentasjon og andre prestasjoner

- en omfangsundersøkelse om bruk av

DOPING

POLITIHØGSKOLEN

PHS Forskning 2009:3

Bjørn Barland og Jan Ove Tangen

Kroppspresentasjon og andre prestasjoner

- en omfangsundersøkelse om bruk av Doping

© Politihøgskolen, Oslo 2009

PHS Forskning 2009:3

ISBN 82-7808-065-8

ISSN 0807-1721

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Alle henvendelser kan rettes til:

Politihøgskolen

FoU-avdelingen

Slemdalsvn. 5

Postboks 5027, Majorstuen

0301 Oslo

www.phs.no

Omslag: Glog AS

Layout: Eileen Schreiner Berglie, PHS

Trykk: Ilas grafisk

Forord

Den foreliggende rapporten gjør rede for funn fra den første delstudien i et større forskningsprosjekt på temaet *Doping et samfunnsproblem*. Dette forskningsprosjektet er finansiert av Barne- og likestillingsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Justisdepartementet, Kunnskapsdepartementet v/Utdanningsdirektoratet og Helse- og Omsorgdepartementet. På vegne av disse har Helsedirektoratet hatt det koordinerende oppfølgingsansvaret. Politihøgskolen har det faglige ansvaret for forskningsprosjektet. Vi takker våre oppdragsgivere for et utmerket samarbeid.

Rapporten bygger på en spørreskjemaundersøkelse blant 5332 personer som møtte på sesjon i tiden 01.04 -30.6.08. For å gjennomføre undersøkelsen har vi fått hjelp fra de faste sesjonsstedene i Norge. Vi vil takke ansvarlig befal ved de ulike sesjonsstedene for uvurderlig bistand i denne prosessen. Vi vil også få takke alle ansvarlige ved vernepliktsverket i Hamar. Uten en positiv innstilling fra dere ville ikke rapporten blitt en realitet.

Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom flere fagpersoner og –miljøer. Følgende personer har deltatt: Professor Jan Ove Tangen (Høgskolen i Telemark), professor og psykiater Finn Skårderud (Oslo, Høgskolen i Lillehammer), Marit Egge (forsker, Politihøgskolen) Jon Strype (1.amanuensis Politihøgskolen). Masterstudentene Torfinn Hansen Rjukan og Caroline Angelteveit Johannesen har også vært tilknyttet prosjektet gjennom sine masteroppgaver ved Høgskolen i Telemark. Jeg takker for gode innspill i prosessen og håper samarbeidet fortsetter i samme ånd inn i neste prosjektperiode.

Dag Gundersen skal ha takk for solid språkvask. Internt ved Politihøgskolen skal også Eileen Schreiner Berglie ha stor takk for arbeidet med utformingen av en endelig rapport.

Oslo, august 2009

Bjørn Barland
prosjektleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	11
1.1 Bakgrunn for prosjektet	11
1.2 Tidligere forskning	13
1.3 Omfanget av bruk av dopingmidler	16
1.3.1 Sammenhenger mellom doping, andre rusmidler og asosial atferd	18
1.3.2 Motiver for bruk av doping	21
1.3.3 Kunnskap om dopingmidler	23
1.3.4 Rapportens framdrift	24
2 Metode	27
2.1 Godkjenning	28
2.2 Utvikling av spørreskjema	28
2.3 Utvalg og representativitet	29
2.4 Sammenheng mellom variabler	31
2.5 Validitet og reliabilitet	32
3 Resultater	35
3.1 Bruk av dopingmidler	35
3.2 Sammenheng mellom bruk av dopingmidler og bruk av rusmidler	38
3.3 Bruk av doping, psykisk helse og problematferd	40
3.4 Motiverende faktorer	47
3.5 Tilgjengelighet av dopingmidler	56
3.6 Kunnskap om og holdning til bruk av dopingpreparater.	58
3.7 Kosthold og kosttilskudd	60
3.8 Fysisk utfoldelse, treningsvaner og treningsmiljø	64
3.9 Viktige forhold, sosialt nettverk og framtidorientering	67
3.10 Oppsummering	70

4	Diskusjon, implikasjon og veien videre	73
4.1	Omfang	73
4.2	Sammenhenger mellom doping, andre rusmidler og problematferd	73
4.3	Bruk av doping og psykisk helse	74
4.4	Problematferd	74
4.5	Motiver for doping	75
4.6	Marginalitet – maskulinitet i «krise»	77
4.7	Anomi	80
4.8	Identitet	82
	Litteratur	91
	Vedlegg	95

Sammendrag

- Denne rapporten bygger på en surveyundersøkelse med 5331 respondenter. Kjønnfordelingen var 4464 menn (83,7%) og 838 kvinner (15,7).
- Omfanget på de som hadde brukt eller brukte doping var 2,6%. Fordelt på kjønn ga en fordeling på 2,9% for menn og 1,0% for kvinner. Ved å sammenholde svarene fra ulike spørsmål kan det syntes en viss underrapportering. Selv om rapporten justerer for en mulig underrapportering bekrefter denne undersøkelsen et omfang omtrent som de andre nasjonale undersøkelsene som presentert innledningsvis.
- De som bruker doping bruker i hovedsak anabole steroider (AAS) og testosteronpreparater. Det overraskende var at nesten 50 % svarte noe *annet* i alternativene som lå i spørsmålet. Brukerne av doping mente de ville bli deprimert og miste lysten på trening dersom de sluttet. Ytterligere 26,1 % mente at musklene ville forsvinne og at de ville begynne å lukte vondt dersom de sluttet med doping.
- Tradisjonelle bakgrunnsvariabler synes ikke å kunne forklare dopingbruk. Det er kun enkeltvariabler som «*institusjon*» og «*fosterfamilie*» – om hvem som har vært dine *omsorgspersoner i oppveksten* - som viser en viss opphopning av respondenter med dopingfering.
- Forskjellen i bruk av rusmidler mellom de med dopingerfaring og de uten er signifikant på stoffene tobakk, alkohol og hasj. Rapporten konfirmerer det andre forskningsarbeider har påpekt at de som bruker

doping bruker også mer av andre rusmidler. Rapporten har ikke funnet sammenhengen mellom bruk av doping og andre rusmidler.

- Nærmere 80 % var ganske fornøyd eller bedre med kroppen sin. Det gjaldt begge kjønn. Kun for svaralternativet «*Jeg er ganske misfornøyd*» var det signifikant forskjell mellom menn og kvinner. Når vi delte svaralternativene mellom dopere og ikke dopere fikk vi følgende forskjeller; 57,7 % i dopinggruppa skammet seg over kroppen sin, mot 41,7 % blant de som ikke bruker dopingmidler. Denne forskjellen er signifikant ($P=0,008$).
- De som bruker doping er i hovedsak motivert ut fra ønske om en penere kropp. Det samme slår ut som mulig grunn til å bruke doping når hele populasjonen blir spurt. Når vi skiller på svarene mellom de med og uten dopingerfaring så finner vi hovedforskjellen mellom gruppene på det *å føle seg vel* og *det å få en penere kropp*. I dette spørsmålet ser vi også en klar forskjell mellom gruppene når det gjelder ønske om å vinne eller prestere i en idrett. Doperne er her forskjellig fra ikke doperne i at dette kan motivere for bruk, men dette synes å være en klart svakere motivasjon framfor å få en penere kropp.
- Ser vi materialet under ett så er den ideelle mannskroppen *slank med markerte muskler* og den ideelle kvinnekroppen *tynn og slank*. De med dopingerfaring opplever en sterkere forventning om en idealkropp enn de som ikke har dopingerfaring.
- I hele utvalget blir det å ha en *flott kropp* oppfattet som sunt og at det gir en bedre mulighet hos det motsatte kjønn. Overraskende mange mener at en flott kropp gir trygghet og status i samfunnet. Når vi ser disse spørsmålene splittet på brukere og ikke brukere av doping er forskjellen kun signifikant på dette med *sjanse hos det annet kjønn*.
- Det er en klar tendens til at de som har dopingerfaring oftere kommer opp i bråk. Forskjellen mellom gruppene er signifikante for

alternativet «*Ja, av og til*» og «*Nei, aldri*» mens for alternativet «*Ja, veldig ofte*» er forskjellen nesten signifikant (0,05 %, nivået (P=0.054). Når det gjelder problematferdsparameter som *rent rulleblad, en eller flere dommer, en eller flere bøter og gjort ulovlig ting uten å bli tatt skiller* er forskjellen signifikant. Når det gjelder problematferd knyttet til vold er det også forskjell. Dette gjelder både det å bli utsatt for vold i ulike sammenhenger og det å utøve vold. For de med doping-erfaring er det å bruke vold knyttet til *å hjelpe andre* og fordi det *«gir et kick»*.

- Når det gjelder å ha mottatt hjelp fra sosiale hjelpeinstanser så er det bare Barnevernet og PP-tjenesten som skiller gruppene i den forstand at de som bruker eller har brukt doping oftere har vært i kontakt med disse instansene.
- De med doping-erfaring vet i større grad hvordan de skaffer seg doping. De fleste mener at det å skaffe seg doping gjøres best med å ta med hjem fra utlandet eller å kjøpe fra kamerater.
- De med doping-erfaring har en mer inngående kunnskap om virkninger, bivirkninger og fysiologiske prosesser knyttet til bruk av doping.
- Når vi spør hele utvalget framstår dopingbruk som negativt.
- Bevissthet rundt kosthold og bruk av kosttilskudd er økende. Mer enn $\frac{3}{4}$ av respondentene sørger for regelmessige måltider. Mer enn halvparten tar også ekstra vitaminer og mineraler. Nærmere 33% bruker også kosttilskudd, 25% bruker proteinpulver regelmessig.
- For alle påstandene er forskjellene mellom brukere og ikke brukere signifikante, med unntak av «*sørger for regelmessige måltider*», «*tar ekstra vitaminer og mineraler*» og «*bruker slankeprodukter*». Særlig stor er forskjellen mellom gruppene på svaralternativet «*tar proteinpulver regelmessig*».

- Ser vi alle svarene under ett er det vanligste å trene regelmessig 3-4 ganger i uka og majoriteten av de spurte mener trening viktig eller meget viktig. De fleste i vår undersøkelse trener sammen med andre.
- Når det gjelder forhold som framtidsorientering, sosiale nettverk er det klare skiller mellom brukere og ikke brukere. De med doping-erfaring var mindre opptatt av å *ha det gøy med venner, god kontakt med familien, få en god utdanning, være sunne og friske og ha det godt med seg selv.*

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for prosjektet

Det har i de siste årene blitt et økende fokus på doping utenfor den organiserte idretten. I rapporten *Doping – et samfunnsproblem* (Haug og Barland 2004) gis det en kort status på hvor forskningen står innenfor problemområdet.¹ I rapporten gis det også noen anbefalinger på forskningsstrategier. Med utgangspunkt i rapporten ble det i brev datert 27.mars 2003 fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) til Sosial- og helsedirektoratet (Shdir), (nå Helsedriktoratet) bedt om å lyse ut midler til en omfangsundersøkelse i aldersgruppen 13-25 år om tilgjengelighet og bruk av dopingmidler.

I brevet ble det skissert en rekke temaer og problemstillinger som man ønsket å få belyst i tilknytning til hovedtemaet tilgjengelighet og bruk.

Omfangsundersøkelsen må ha som siktemål å undersøke eventuelle sammenhenger mellom a) bruk av dopingmidler og bruk av rusmidler, b) bruk av dopingmidler og psykisk helse, herunder atferdsproblemer av ulike grad slik som vold og aggresjon, men også sammenheng mellom bruk av dopingmidler og spiseforstyrrelser.

Hvilke motiverende faktorer leder personer i målgruppen inn i bruk av dopingmidler? Hvor mange oppgir f. eks. bedre idretts-

---

¹ Bivirkninger av dopingmisbruk er beskrevet i en rekke medisinske tidsskrifter og informasjonsmaterieill om doping. Vi vil i denne rapporten kun vise til den vanlige inndelingen i bivirkninger er psykiske, sosiale og medisinske. For en grundigere gjennomgang se eks; Haug og Barland 2004, eller faktasidene på www.dopingtelefonen.no og www.antidoping.no

prestasjoner som motiv for å dope seg? For hvor mange er motivasjonen i første rekke basert på ønsket om «finere kropp»? Finnes andre motiverende faktorer?

Hvilke rekrutteringsmekanismer finnes?

Hvordan får den enkelte tak i dopingmidler? Hvilke faktorer knyttet til tilgjengelighet gjør seg gjeldende?

Er det noen sammenheng mellom debutalder for bruk av dopingmidler og senere bruk (av dopingmidler)?

Hva slags kunnskap har brukerne av dopingmidler om helseskader knyttet til slik bruk? Hvor får det kunnskap fra?

I møte mellom Shdir og Politihøgskolen 20. juni 2006 ble oppdraget drøftet. Konklusjonen ble å dele prosjektet i en større omfangsundersøkelse og en kvalitativ orientert dybdeundersøkelse. Den kvantitative undersøkelsen skulle i hovedsak konsentrere seg om problemstillingene 1, 2, 4, og 6, mens den kvalitative skulle først fremst prøve å avdekke problemstilling 3 og deler av 2 og 5.

Den foreliggende rapporten bygger på en større omfangsundersøkelse som har foregått i tiden mars-desember 2008. Den kvalitative dybdeundersøkelsen vil bli gjennomført høsten 2009 og vinteren 2010 og vil trenge inn i de problemområdene som ikke er besvart i denne rapporten.

I spørreskjemaet som ble brukt til denne rapporten var det også noen spørsmål av politifaglig karakter. Dette var spørsmål om troverdighet til yrket, mulig interesse for å utdanne seg til politi og hva som er viktige oppgaver for politiet. Det vil bli utviklet en egen rapport rundt disse spørsmålene under en rapportserie som har arbeidstittel; *Tillit til politiet*.

1.2 Tidligere forskning

Ordet *doping* stammer fra Sør-Afrika og var betegnelsen på en drikk «doop» som skulle stimulere kroppen under langvarig arbeid eller religiøse seremonier. I 1889 kom ordet *dope* inn i de engelske ordbøkene. Ordet betegnet en blanding av opiat og narkotiske stoffer beregnet på hest. I 1933 ble også ordet innlemmet i engelsk sportsleksikon hvor dette betegnet eller beskrev bruk av prestasjonsfremmede stoffer. Doping har siden hatt en språklig betydning i å tilføre kroppen prestasjonsfremkallende stoffer (Barland 1997, Saltin m.fl 1999).

Bruk av stoffer og preparater for å øke prestasjonen er ikke noe nytt. Ginseng har vært kjent som stoff i Kina i mer enn 5000 år, I de tidlige olympiske leker i Hellas ble det rapport om bruk av spesielle dietter, og det blir påstått at våre egne vikinger brukte fluesopp for å øke aggresjonen. I Sør-Amerika ble det brukt Coca-blader for å fortrenge sultfølelsen.

Heller ikke doping som middel eller metode knyttet juks og sviktende moral er av ny dato. Romerne korsfestet de som ble tatt i å bruke stimuli på egne og andres hester under veddeløp. I framveksten av den moderne idretten fra ca 1850 ble også doping et tema. Idrettens krav til styrke og utholdenhet gjorde den egnet til eksperimentering med ulike stoffer for å øke prestasjonen ytterligere. I den tidlige fasen var det eksperimentering med stimulerende stoffer i konkurranse som var det aktuelle. Framover mot den 2. Verdenskrig ble det også klart at bruk av det mannlige kjønnshormonet, testosteron, som senere ble delt inn i undergrupper som anabole androgene steroider, gav effekt på utviklingen av maksimal styrke (Barland 1997).

På 1960-tallet etablerte det seg en forståelse på doping som et dels moralsk og dels helseproblem toppidretten. De første lovene mot bruk av medikamenter kom på 1960 og tidlig 1970-tallet. Flere land, deriblant Norge, verksatte og utviklet et antidoping arbeid (Barland 1998). Først sent på 1990-tallet klarte den internasjonale toppidretten (IOC) og de største særforbundene å inngå bindende avtaler om bekjempelse av doping i

toppidretten. I 1999 ble World Antidoping Agency (WADA) stiftet som den internasjonale organisasjon (stiftelse) som skal utvikle, koordinere og drive fram det internasjonale anti-dopingarbeidet.

Det som også er kjent i en del miljøer er at doping er et resultat av en rasjonell og sosial meningsdannelse. (Skårderud 1991, Barland 1997, Monaghan 2001). I skyggen av den internasjonale toppidretten vokste det på 1980 tallet fram en fitnesskultur. Fitness handler om kropp og om en livsstil knyttet til denne. Fitness handler om å utrykke seg gjennom tegn og symboler som viser til en kollektiv forståelse av helse ungdommelighet, skjønnhet, vilje, disiplin og frihet. Denne bølgen vokste fram sammen med en privatisering av idretten i store helsestudiokjeder som igjen utviklet nye treningskonsepter. Mosjon og trening knyttet til en aktiv livsstil organisert i smakfulle og tilgjengelige helsestudio har utviklet seg til å bli en global milliardindustri. Det er i dette segmentet eller på denne arenaen at doping som samfunnsproblem vokser fram. Innenfor den internasjonale fitness- eller kroppskulturen får bruk av doping en helt ny og annerledes rasjonalitet.

Dopingbruk i den organiserte idretten forklares ofte med henvisning til idrettssystemets vekt på seier og økte prestasjonskrav (Barland 1997). Doping defineres i dag som et samfunnsproblem og kan ikke lenger beskrives, forklares eller analyseres med utgangspunkt i de premisene som legges til grunn for anti-dopingarbeidet i toppidretten.² Doping som samfunnsproblem er mer sammensatt og må hente beskrivelser og forklaringer fra ulike deler av samfunnsfagene.

Det foreliggende prosjektet funderer sin tilnærming til feltet på oppfatningen om at unge mennesker ikke bare adopterer eller overtar kulturelle impulser fra populærkultur, musikk og media, men konverterer impulsene til meningsfulle praksiser i et samspill med andre ungdom (Willis 1990; kap.1). Og dette

---

² I 1999 kom *Handlingsplanen for anti-dopingarbeid i Norge* (Kulturdepartementet). Dette var den første rapporten som forsøkte å forene ulike politikkområder i forvaltningen til et felles dokument i kampen mot doping utenfor den organiserte idretten

samspeilet skjer i *sosiomaterielle handlingsfelt* med de begrensninger og muligheter dette handlingsromme setter (Østerberg 1990, Svendsen 2001)

Det som kjennetegner de handlingsfeltene eller de arenaene hvor doping foregår er fravær av voksenpersoner, de organiseres gjennom ett sett av esoteriske normer og strukturer, samtidig som de gir en stor grad av individuell frihet til eksperimentering med egen kropp og dopingmidler (Barland 1997). Ved å se denne brede tilnærmingen åpnes det for å se doping som samfunnsproblem i sammenheng med og i en forståelse av at problemet tangerer andre og sammensatte kulturelle og sosiale fenomen. Rapporten har forsøkt å gå utover det som bare svarene på bestillingen og forsøkt å svare på utfordringen rundt doping i en større og sammensatt kontekst.

Doping er en realitet på stadig nye arenaer med de konsekvenser dette medfører (Barland 1997, Haug og Barland 2005, Moberg og Hermansson 2006). Både i fitnessmiljøer og i kroppsbyggingssammenhenger, blant «torpedoer» og «bodyguards», i motemiljøer som blant risikoungdom, finnes det bruk av anabole steroider og andre dopingmidler.

Ved å søke seg ut på ulike nettsider³, hvor det åpnes for spørsmål om doping og diskusjon om bruk av doping blir det fort åpenbart at dopingmisbruk berører vanlige ungdom på en måte som samfunnet ikke har klart å få grep om. I nevnte miljøer kan dopingmisbruket forklares gjennom samfunnets fokus på kropp og samfunnets krav til og oppfatning av hva som er en riktig kropp (Turner 2008) Dopingmisbruket kan også helt eller delvis forklares med kjente tilnæringer fra rus- og alkoholforskning, avvikssosiologi og kriminologi samt individuelle psykologisk diagnoser som anoreksi og *megareksi*⁴ (Pope et.al. 2000). Problemet med å forstå doping i sammenheng med andre rusmidler eller knyttet opp mot diverse

---

³ www.dopingtelefonen.no og www.steroider.net

⁴ Megareksi er ikke definert som en diagnose, men kan forstås som; 1) *person med varig og klart urealistisk bilde av seg selv som liten og/eller for sva, til tross for at han i realiteten er kraftig og muskuløs. Når personen ser seg selv i speilet vurderer han seg selv som «ute av form».* 2) *Personenes oppfatning av seg selv vil påvirke hverdagslivets aktiviteter i negativ retning* (Innselset 2000;5)

diagnoser, er hva er det som utløser hva. Er misbruk av doping noe som leder inn i et narkotikamisbruk eller kan vi tenke oss det motsatte? Er det megareksi noe som utløses med doping eller er det megareksi en forklaring på et dopingmisbruk. Dette er utfordringer alle undersøkelser der hvor dataene er en tverrsnittsundersøkelsen på et gitt tidspunkt.

1.3 Omfanget av bruk av dopingmidler

I 2004 utga Justisdepartementet en rapport⁵ som skulle se på den forskningen som er gjort for å dokumentere; *Sammenhengen mellom bruken av androgene-anabole steroider og vold.* (Haug et.al. 2004) I denne rapporten ble det gitt en oversikt over nasjonale og internasjonale befolkningsstudier på omfang av doping (s18) Vi støtter oss til denne oversikten og setter opp følgende tabell;

TABELL 1.1: OVERSIKT OVER NASJONALE OG INTERNASJONALE OMFANGSUNDERSØKELSER

Første forfatter	Publisert	Sted	N=	Aldersgruppe	AAS-bruk
Borowsky	1997	Minn. USA	71 594	Studenter 9,-12 gr	Ikke angitt
Dukram	1996	USA	12 279	High School	4,1% / 1,2% M/FM
Middlemann	1995	Mass. USA	3 054	High School	5,7% / 1,7% M/FM
Pedersen	2001	Oslo	10 828	14 – 17 år	2,3% / 1,3% M/FM
Scott	1996	Nebr. USA	4 722	Stud 7. – 12 grad.	2,5% siste 30 dager.
Wickstrøm	2001	Norge	8 877	15 - 22 år	1,2% - 0,6% M/FM
Yesalis	1993	USA	32 594	> 12år	> 1mill (USA)
Ægisdóttir	2006	Island	11 031	High school	5,5% / 0,8% M/FM

⁵ *Androgene-anabole steroider (AAS) og vold.* (Haug et al 2004)

Ser vi bort fra den islandske undersøkelsen⁶ fra 2006 er alle undersøkelsene som er med i dette utvalget foretatt på begynnelsen av 1990 – tallet selv om de er publisert noe senere. Omfanget eller hyppigheten varierer noe i de ulike undersøkelsene. Spørsmålsstillingen varierer også fra de ulike undersøkelsene. Det som går igjen i alle undersøkelsene og som kan karakteriseres som et hovedfunn er at brukerfrekvensen er betydelig høyere hos menn enn hos kvinner.

Det neste spørsmålet blir; *Hva forteller tallene oss?* Dokumenterer de ulike omfangsundersøkelsene at doping er et stort problem? Eller er dette et marginalt problem i noen populasjoner som kan beskrives og forklares i tradisjonelle marginaliserings- og eller subkulturteorier? Utfordringen i omfangsdiskusjonen er at lavfrekvente fenomen som doping blir vanskelig å favne større undersøkelser. Dette blir diskutert i metode kapitlet.

Det som også ofte trekkes fram i diskusjoner om omfang er hvordan vi kan koble sammen signalene fra politi, toll og fra deler av helsevesenet som hele tiden hevder at det er en økning. Politiet avdekker store «produsenter» og distributører av dopingmidler og mener de kan avdekke store mørketall når det gjelder omfang av dette⁷. Tollmyndigheter mener at økningen i beslag som gjøres indikerer en klar økning i dopingmisbruket. Likeledes ser vi at trafikken på og henvendelsen til ulike nettstedene som gir informasjon om doping. Her er det en stadig økende besøksfrekvens med klare indikasjoner på relativt hyppig bruk av doping i ulike ungdomsmiljø.⁸

---

⁶ Denne befolkningsundersøkelsen fra Island er lagt til tabellen i vår rapport.

⁷ I januar 2009 ble det gjort store dopingbeslag ved Sogn og Fjordane politidistrikt. Miljøet som ble avdekket hadde forgreninger i store deler av Norge sør for Trondheim. Politiaksjonen ble presentert på seminar om doping og organisert kriminalitet 5.2.2009 i regi av Anti-doping Norge

⁸ Dette er en av de problemstillingene som også diskuteres i Sverige. Hvordan forklare politiets, helsemyndighetene og andres stadig bekymring rundt den tilsynelatende økningen i misbruk av AAS med påfølgende skader samtidig som det er vanskelig å dokumentere den samme økningen gjennom forskning (Klötz 2008;34)

Et av mange svar på denne divergensen mellom det vi finner i omfangsundersøkelser og det som kan indikere at det stadig er en økning i omfang, kan være kunnskapen om og oppmerksomheten på doping i politiet og tollvesenet. Vi vet ikke om det forsøkes å smugle og distribuere mer doping, men at kunnskapen og oppmerksomheten gjør at politi og tollmyndigheter vet hva de skal lete etter og blir tryggere på tegn eller på symptomer på at et miljø omsetter og bruker doping. Det samme gjelder trafikken på nettsider som har doping som tema. Trafikken målt i treff på nettsidene er økende, men vi vet ikke hvordan dette nedfeller seg eller fører til mer bruk av doping i samfunnet.

1.3.1 Sammenhenger mellom doping, andre rusmidler og asosial atferd

En stadig tilbakevendende diskusjon i forbindelse med bruk av anabole - androgen steroider (AAS) er i hvilken grad de også forklarer kriminell voldsatferd og sammenhengen mellom AAS og andre rusmidler. En rekke vitenskaplige arbeider finner at brukere av AAS er overrepresentert i asosiale handlinger og misbruk av andre rusmidler.⁹ Med utgangspunkt i publikasjonene bruk av rusmidler og dopingmidler er sammenfallende. Dersom vi tar utgangspunkt i de undersøkelsene i tabell 1 ser vi denne tendensen. Borowsky (1997) konkluderer med at seksuell aggresjon hos ungdommer, begge kjønn, var assosiert med en rekke parametere inklusiv AAS alkohol og rusmidler og seksuelle overgrep.

Dukaram (1996) fant en sammenheng (signifikant) mellom det å bære våpen, eller sloss med alle former for stoffbruk. Middelman fant at bruk av AAS var assosiert med risikoparametere som bilkjøring og alkohol, bæring av våpen, mange og skiftende seksualpartnere, skader etter slagsmål som trenger medisinsk oppfølging, kjønnssykdommer og selvmordsforsøk. Scott (1996) konkluderer med at ungdom som bruker AAS hadde høyere

---

⁹ Vi støtter oss til sekundærlitteratur i denne gjennomgangen av disse forfatterne se: Haug et.al 2004.

sannsynlighet for å bruke alkohol, tobakk og andre stoffer som marihuana, kokain, slankepiller, amfetamin og smertestillende. I denne studien ble det også konkludert med at brukere av AAS oftere var involvert i voldsbruk. Yates (1993) fant at brukere av AAS var sterkt korrelert med selvrappportert aggressiv oppførsel og forbrytelser mot egen eiendom. De norske undersøkelsene bekrefter tendensen og funnene i de øvrige undersøkelsene. Pedersen (2001) viser i populasjon i Oslo området en signifikant sammenheng mellom voldsbruk og bruk av AAS. Wickstrøm (2001) har et landsomfattende materiale viser den samme tendensen at ungdom som bruker AAS var assosiert med problematferd misbruk av andre rusmidler.

Mye av den dokumentasjonen som her er nevnt ser at doping opptrer sammen med andre rusmidler og at doping opptrer sammen med asosial atferd gjerne voldsatferd. Men er det en sammenheng mellom doping og denne atferden? I 2002 opprettet justisdepartementet en arbeidsgruppe som skulle se på om det fantes vitenskaplig dokumentasjon mellom misbruk av AAS og risiko for økt aggresjon og voldelig atferd (Haug et .al 2004).

Mandatet var;

...å innhente de viktigste forskningsresultatene som berører spørsmålet om men eventuell sammenheng mellom misbruk av anabole steroider/testosteron (AAS) og økt risiko for aggresjon og voldelig atferd hos misbrukeren. Arbeidsgruppen skulle også gi en samlet bedømmelse av hva forskningen tillater av slutninger om en slik sammenheng (s 5)

Konklusjonen ble;

Det finnes ikke tilstrekkelig vitenskaplig dokumentasjon for å kunne si at det foreligger en årsaksmessig sammenheng mellom bruk av AAS og aggresjon/vold

På den annen side kan man på bakgrunn av den samlede faglitteratur ikke utelukke at en slik årsaksmessig sammenheng kan

foreligge, særlig ved bruk av høye doser og/eller kombinasjonen av ulike stoffer hos følsomme individer (s 24)

Denne konklusjonen ble konfirmert i et større dr.gradsarbeid ved Uppsala universitet (Klöts 2008). Avhandlingen presenterer solide arbeider under tematikken *Anabolic Androgenic Steroids and Criminality* og konkluderer slik; *This thesis clerly demonstrates that there is no straight forward connection between AAS and violent crimes.* (s 34) I en avsluttende kommentar ser forfatteren likevel at AAS er en markør for *psychiatric morbidity* (ibid) og at denne sykeligheten kan kobles opp mot AAS og vold. Men den direkte sammenhengen finnes ikke dokumentert i dette arbeidet.

Konklusjonene i nevnte rapporter sammenfatter godt innholdet i den politiske debatten for og imot kriminalisering av dopingbruk. En vitenskaplig dokumentasjon på direkte sammenheng mellom bruk av anabole androgen steroider eller testosteron i ekstreme doser finnes ikke og den vil heller aldri kunne framskaffes. Dette fordi det ikke er etisk og medisinsk mulig å gjennomføre forskningsprosjekter med de dosene som misbrukes i miljøene. Det vil også være vanskelig å forske på de egentlige årsakene til en voldelig eller aggressiv atferd når det ikke mer mulig å kontrollere for personlighet og aggresjonsnivå før et misbruk starter (Monaghan 2001; 179).

Samtidig så er praksisfeltet og erfaringer fra forskning på og rapporter om personer og miljøer som misbruker AAS i store (profylaktiske doser) at dette misbruket er med på å forklare aggresjon og grov voldsutøvelse (Moberg og Hermansson 2006; 211-213)

Dersom vi skal tegne et større bilde hvor doping utgjør bare en del, bør vi kanskje se på generelle utviklingstrekk i ungdomsgruppene i sammenheng med marginaliseringen¹⁰. Utviklingen i ungdomsgruppen i

---

¹⁰ Med marginalisering mener vi prosesser som danner grupper og sosiale strukturer som ligger utenfor fellesskapet. Marginalitet handler også om å bli nektet adgang til eller ekskludert fra virksomheter som oppfattes som viktige (Fauske og Øya 2003;220).

perioden 1992-2002 viser en økning i bruk av rusmidler og spesielt blant guttene. Samtidig er også gutten de som gjør det dårligst på skolen og som skårer lavest på framtdsorientering og utdannelseslyst (Hegna 2007;98).

I nasjonal sammenheng ser vi marginalisering knyttet til fenomen som urbanisering, endringer i arbeidslivet og i utdanningssystemet. Vi finner hele grupper som står utenfor utdanningssystemet, utenfor jobbmarkedet, liten eller ingen tilknytning til frivillige organisasjoner og aktørene. Når dette «utenforskapet» kombineres med eller faller sammen med høyt rusmisbruk og ulike grader av kriminalitet konfirmeres marginaliseringen ytterligere (Pedersen 1996).

Vi ser i noen av de studiene som her er presentert at de som oppgir bruk av doping også er overrepresentert i bruk av andre rusmidler og i asosial atferd. Det kan også se ut som det finnes sammenfall mellom bruk av doping og registrert kriminalitet. Utfordringen er å finne sammenhenger og forklaringer. Er doping det som forklarer annen atferd eller er dopingmisbruket en del av en marginalisert atferd der også de andre komponentene kommer inn? Dette er en utfordring også for vår rapport og vil bli diskutert mot slutten.

1.3.2 Motiver for bruk av doping

Motiver for å bruke doping er sammensatt. Innledningsvis diskuterte vi den tradisjonelle idrettstilnærmingen der dopingbruk motiveres ut fra prestasjonsforbedring målt i idrettens kvantifiserbare logikk. Motivet for å bruke doping utenfor den organiserte idretten er vanskeligere å forklare. For å samle eller utlede noen teoretisk perspektiver kan vi begynne med å se på doping som en del av en kroppskultur.

I denne rapporten ser vi framveksten av den moderne og kommersielle dyrkingen av kroppen som et fenomen som kom på 1980-tallet (Barland 1997). I samme periode har også kroppen vært gjenstand for en økende

forskningsinteresse nasjonalt og internasjonalt (Turner 2008¹¹). I ungdomskulturen ser vi stadig skiftende trender hvor kroppen framstår som den sentrale delen av ungdommens konstruksjon av identitet rundt klær, musikk og andre trender (Hegna 2007;92). Kroppen er sammen med språket og den rituelle kommunikasjonen ungdommens sterkste uttrykksform. Det å forme og presentere kroppen i ungdomsmiljøene er en del den symbolske kreativiteten som ligger til grunn for ungdomskulturen. Ungdomskultur handler om å transformere og konvertere de globale impulsene til noe som blir kontekstuell og lokalt meningsfylt for de som inngår i fellesskapet (Aagre 2003;50-51). Doping kan i en slik sammenheng forstås som et uttrykk for en ungdomskultur hvor meningsfulle prosesser og en identitetsbygging nedfeller seg i ulike «kroppsformingsprosjekt». ¹²

Men doping kan også forstås som et middel i mer tradisjonelle gruppeprosesser. Misbruket og kunnskapen og rasjonaliteten rundt misbruket peker mot tilhørighet gjennom å dyrke og foredle esoterisk kunnskap rundt doping (Barland 1997). Dette er teorier hentet fra modernitetsteoretikere som Anthony Giddens (1991) og Ulrich Beck (1997). Dette er teorier som kretser rundt modernitets frikobling fra de faste og tradisjonelle identitetskonstruksjonen. I det moderne er identiteten under konstant revisjon og refleksjon. Vi må hele tiden ikke bare finne ut hvem vi er men reflektere og presentere hvem vi er. Kroppen blir i en slik modernitetsforståelse en viktig markør i vårt pågående identitetsprosjekt (Barland 1997;191-200, Fauske og Øya 2003; 220-223).

Det å definere eller forstå doping som en del av et skjult og tildels lukka miljø kan gi en overgang til subkulturelle forklaringer eller teorier om avvik (Klein 1993). Dersom vi ser miljøene som organiserer doping som

---

¹¹ Turner 2008 gir et godt bilde på det enorme tilfanget av forskning på tema *body and society* som de siste 20 årene.

¹² Andre kroppsformingsprosjekt som har blitt kommersialisert og som stadig framstår som en moderne variant av et identitetsprosjekt for de som deltar er ulike former for tatovering, piercing og smerteritualet (Kraft 2005).

protestmiljøer mot det sunne, det positive og det som er riktig, er det naturlig å tenke på subkultur som motstand og som en delkultur som gjennom tegn og symboler og kulturelle ytringer ønsker å vise til en tilkobling til alternative oppfatninger.

Dersom vi skal forsøke å se på doping som avvik blir utfordringen å avklare om dette er et positivt eller negativt avvik. Negativt avvik forstår vi som faller utenfor på den negative siden av det som er det riktige. I vårt tilfelle vil det være de som bruker doping knyttet til fysisk aktivitet på det som defineres som negativt. Her er det snakk om å bryte ned de sunne og helsefremmede måtene å trene og være fysisk aktiv på. Men doping kan vi også forstå som et positivt avvik. Det handler om å være overkonforme. Kravet til utseende og kravet til en riktig kropp og bestrebelsene for å nå disse kravene gjør at grupper eller noen miljøer går for langt i å nå det som er definert som riktig. (Barland 1997;155-157) Dette er perspektiver som skal diskuteres mot slutten av rapporten. Doping kan også forstås som en avvikende atferd. Med avvik menes at det velges en

Utfordringene i en motivasjonell tilnærming til doping er vanskelighetene med å identifisere hva som motiverer til hva. Er det samfunnets oppfatning av kropp som motiverer til å bruke doping eller er det et misbruk av doping som fører til en kroppssentrert livssituasjon? Er det dopingens ruseffekt som motiverer i en tradisjonell rustenkning? Dersom det er motivert ut fra å forme eller å skape en penere kropp så må doping forstås som et middel for å nå dette målet raskere. Vi har også pekt på at doping kan være en del av en større eller mangfoldig eksperimenteringen med det forbudte i en tradisjonell ungdomskultur hvor protest og motstand mot «mainstream tenkning» er den egentlige motivasjonen.

1.3.3 Kunnskap om dopingmidler

Miljøene som organiserer doping har høy kunnskap om virkninger, bivirkninger og om hvilke preparater som best fungerer sammen (Barland 1997,

Monaghan 2001). Denne dyrkingen av kunnskap og utveksling av erfaring er viktige elementer som holder miljøene sammen og definerer grenser for hvem som er med og hvem som ikke er med. Kunnskap om doping er også en viktig i en rangering mellom aktørene internt i miljøene. Utfordringen blir når høy kunnskap om doping kan identifiseres om dette forteller om bruk eller om det gir en indikasjon på eller et potensielt misbruk. I andre undersøkelser ser vi at kunnskap om doping om virkninger og bivirkninger korrelerer med bruk eller et potensielt bruk (risikomiljøer) (Tangen 1994;72). Undersøkelsen viser at kunnskap om doping korrelerer med bruk av doping og like viktig at kunnskap om doping kunne indikere en «predisposisjon» i miljøet for begynne med doping. Konklusjonen var klar. Kunnskap om doping indikerer bruk av doping. Kunnskap her er noe utover det «allmenne» kunnskapsnivået.

1.3.4 Rapportens framdrift

Rapporten og resultatene vil bli presentert i samme kronologiske rekkefølge som bestillingen og de teoretiske perspektivene som her er presentert. Det sentrale er å finne et tall for omfang av bruken. Videre vil rapporten vise til mulige sammenhenger mellom bruk av doping, problematferd og bruk av andre rusmidler. Rapporten vil også vektlegge dette med oppfanning av egen kropp og hva en *fin kropp* i vårt samfunn er og hva den symboliserer. Rapporten går videre inn i å finne svar på hva som motiverer for et eventuelt dopingbruk og kunnskap og holdning til det samme dopingmisbruket.

I tillegg vil rapporten i kapittel 4.7 presentere resultater rundt bruk av og kunnskap om kosttilskudd som ikke var etterspurt i bestillingen fra Shdir. I forarbeidet med denne undersøkelsen ble det klart at bruk av og spørsmålsstillinger rundt bruk av ulike kostholdspreparater osv. er en sentral del av ungdommenes treningskontekst. Ved å lese spørsmål og diskusjoner i ulike treningsforum og dopingnettsteder ble det tydelig at kosttilskudd,

vitaminer og proteindrikker veldig tidelig kommer opp som noe sentralt for unge mennesker som ønsker å trene eller være fysisk aktive. I rapporten ønsker vi å se på hva de unge kan om dette, hva de vil med bruken og i hvilken grad dette er sentralt for å forstå hvordan en kropp formes. Avslutningsvis ser vi på treningshyppighet, treningsformer og hvilke sosiale kontekster denne ungdomsgruppen er mest aktive i.

Rapporten har et avslutningskapitel hvor noen av problemstillingene som kommer opp gjennom undersøkelsen blir diskutert grundigere. Dette er et kapittel som også gir noen tentative forslag til innretning på framtidige forskningsprosjekter. Noen av de problemstillingene som løftes fram her vil bli fulgt opp i den kvalitative undersøkelsen som kommer sommer og høst 2009. Kan vi forstå doping som noe mer enn en praksis knyttet til idrett og fysisk aktivitet og som først og fremst handler om å prestere mer eller bedre. Kan bruk av doping framstå som noe som rører med dypere prosesser i unge menneskers liv. Kan doping forstås som et middel til å forme en kropp, men like mye å konstruere en identitet? Dersom det er sammenhenger mellom bruk av doping og bruk av ulike narkotika og annen rus, er doping en del av eller et annet uttrykk for marginalitet, det å falle utenfor de positive og aksepterte arenaene. Dette er spørsmål som vil bli diskutert mot slutten av rapporten.

2

Metode

Å gjennomføre en landsomfattende omfangsundersøkelse i aldersgruppen 14-25 år er en krevende prosess. For å gjennomføre en slik undersøkelse måtte det trekkes et representativt utvalg av personer under 18 år og undersøkelsen måtte muligens gjennomføres med foreldres samtykke. En mulighet som ble diskutert var å bruke skolen som arena, men det ville igjen være en tidkrevende og en delvis ukontrollerbar prosess. For personer over 18 år måtte det trekkes ut et representativt utvalg og gjennomføre undersøkelsen gjennom tradisjonelle post forsendelser. For at vi skulle kunne purre opp uteblitt skjema måtte det opprettes personregister osv. I møte med oppdragsgiver høsten 2006 foreslo prosjektleder å bruke sesjonsregisteret som utvalg. Begrunnelsen for forslaget var at det i denne aldersgruppen (19 år) tradisjonelt er testing av grenser sosiale brytninger rundt normative konvensjoner. Dette gjelder eksperimentering med rusmidler samtidig som mange opplever at den sosiale kontrollen hjemme gradvis forsvinner etter oppnådd myndighetsalder. Mange får også en utfordring i forhold til framtidorientering fordi at de må forholde seg til at lovpålagt skole skal erstattes med jobb eller annen utdannelse. Denne framtidorienteringen er også med på å bevisstgjøre ungdom i forhold til det omliggende samfunn. Ved å bruke sesjonen og militært personell som er ansvarlig for gjennomføringen av undersøkelsen ville datainnsamlingen kunne gjennomføres billigere og raskere. Forslaget ble diskutert og i møte med ansvarlig for vernepliktsregisteret. Forslaget ble positivt mottatt og det bestemt at de faste sesjonsstedene Oslo, Kristiansand, Bergen,

Trondheim, Harstad og Hamar skulle ta ansvar for gjennomføringen av undersøkelsen. Shdir aksepterte denne endringen i målgruppen.

2.1 Godkjenning

Meldeskjema ble sendt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) medio mars 2007, i telefonsamtaler i juli og august 2007 ble det gitt supplerende opplysninger. Endelig brev om godkjenning kom til Politihøgskolen 11.10.07.

2.2 Utvikling av spørreskjema

Basert på tidligere kvalitativ og kvantitativ forskning på temaet og prosjektgruppens mangesidige erfaring med empiriske og teoretisk forskning innen ungdoms- og idrettsforskning ble et første utkast til spørreskjema utviklet. Noen ungdommer i tilnærmet samme aldersgruppe som undersøkelsespopulasjonen fikk forelagt skjemaet og ble bedt om å gi kommentarer og fremme forslag til forbedringer. Etter en pilotundersøkelse i desember 2007 (over 2 dager i Oslo og 1 dag i Skien) ble det endelige skjemaet ferdigstilt.

Den kvantitative undersøkelsen skulle i utgangspunktet gjennomføres ved bruk av elektroniske spørreskjema i Quest Back. Spørreskjema ble derfor laget i et slikt format. I møte med alle sesjonsansvarlige i august 2007 ble denne løsningen frarådet. Dette fordi sesjonsstedene var ulikt oppsatt med tilgjengelige internettoppkoblede datamaskiner og at tilgjengelige datamaskinen skulle brukes til informasjon om forsvaret gjennom sesjonsdagen. Spørreskjema ble derfor konvertert over til papir og undersøkelsen ble gjennomført ved de ulike sesjonsstedene som en tradisjonell surveyundersøkelse.

2.3 Utvalg og representativitet

Utskrivingsplikten og kravet om å møte til sesjon i Norge gjelder alle gutter etter fylte 18 år. For jenter er sesjon frivillig, men nødvendig dersom de vil gjennomføre førstegangstjeneste. Plikten til å la seg innrullere gjelder også fremmede statsborgere bosatt i Norge¹³. Norge har altså pliktig sesjon for menn mens den er frivillig for kvinner. Denne forskjellen gir all grunn til å tro at kvinnene som deltar på sesjon og som svarer i denne spørreundersøkelsen ikke er representative. Dette er viktig å huske på når vi ser på kjønnsforskjeller eller på kjønn som forklarende faktor.

I Norge har vi 6 klassifiseringsenheter eller det som i denne rapporten blir kalt sesjonssteder. Dette er Oslo, Hamar, Trondheim, Kristiansand, Harstad og Bergen. I møte med vernepliktsverket i august 2007 ble ulike strategier for gjennomføring av undersøkelsen diskutert med de ansvarlige på disse sesjonsstedene.

De erfaringene som ble gjort i pilotundersøkelsen gav følgende anbefalinger til gjennomføring av undersøkelsen:

- ◆ Spørreskjemaene deles ut sammen med konvolutt og besvares mens de frammøte sitter i «klasserom» etter at de har gjennomført de psykologiske prøvene (testene).
- ◆ Det er viktig at de frammøtte svarer på hele skjema (ca 15-18 min)
- ◆ Ferdig utfylte spørreskjema legges av respondenten i konvolutt og limes.
- ◆ Ansvarlig for gjennomføringen på sesjonsstedene samler konvoluttene i vedlagt emballasje og sender dette til Synovate MMI

Det ble vedlagt konvolutter og adresser til mottaker. Synovate MMI var operatør for trykking, utsendelse og optisk lesing av skjemaene. Alt ble

---

¹³ Reglement for utskrivning og verneplikt (RUV) Fastsett ved Kgl. Res av 22. november 1991

sendt ut i begynnelsen av mars. Undersøkelsen foregikk i perioden 01.04-30.06.08. Forholdet mellom oppmøte og besvarte spørreskjemaer framgår av tabellene under.

TABELL 2.1: BESVARTE SPØRRESKJEMAER I LYS AV OPPMØTE OG SESJONSSTED

Sesjonssted	Oppmøte	Besvarte	Svar(prosent)
Oslo	4111	2647	64,4
Kristiansand	2125	1411	66,4
Bergen	1180	920	78,0
Trondheim	1502	183	12,2
Hamar	899	0	0
Harstad	288	170	59,0
VPV	13		
Totalt	10118	5331	52,7

TABELL 2.2: OPPMØTE OG BESVARTE SKJEMAER FORDELT PÅ KJØNN

	Oppmøte	(prosent)	Besvarte skjemaer	Svar(prosent)
Mann	8817	87,1	4464	83,7
Kvinne	1301	12,9	838	15,7
Ubesvart			29	0,5
Totalt	10118	100,0	5331	99,9

Resultatene tilsier at de sesjonsstedene som klarte å gjennomføre undersøkelsen gjorde dette på en god måte. Deltagelsen i undersøkelsen var frivillig, men svarprosenten ble likevel tilfredsstillende. De som deltok i undersøkelsen gjennomførte på også på en tilfredsstillende måte. Svarprosenten var den samme på de siste spørsmålene som på de tidligere spørsmålene.

Vi mener derfor at utvalget av menn er representative for norske menn som er forpliktet til å møte opp på sesjonen. Det er også rimelig å hevde

at utvalget av kvinner er representative for den gruppe kvinner som frivillig deltar på sesjonen. Det er imidlertid grunn til å understreke at dette utvalget kvinner ikke er representative for norske kvinner i samme aldersgruppe. Hvordan den kvinnelige andelen i dette utvalget skiller seg fra den relevante populasjonen av kvinner vet vi ikke. Så langt vi vet, foreligger det ikke noen undersøkelser av hva som karakteriserer kvinner som frivillig søker seg til forsvaret sammenlinket med tilsvarende gruppe kvinner i populasjonen. De sammenlikninger vi gjør med bakgrunn i kjønnsvariabelen i resultatkapitlet må derfor leses på denne bakgrunn. Det er ikke mulig å generalisere eventuelle forskjeller mellom menn og kvinner i dette materialet tilbake til populasjonen av norske menn og kvinner i denne aldersgruppen.

2.4 Sammenheng mellom variabler

Flere av problemstillingene fra Shdir bruker begrepet «sammenheng». Man spør for eksempel etter sammenhengen mellom bruk av dopingmidler og bruk av rusmidler. Begrepet «sammenheng» i samfunnsvitenskaplig metode analyseres ofte gjennom bruk av bivariat analyse. Her betraktes en variabel som «uavhengig» og en annen som «avhengig», dvs. man antar at den uavhengige variabelen virker inn på den avhengige. Ofte vil det være kurant å bestemme hva som skal være de uavhengige variablene og hva som skal være den avhengige variabelen. Kjønn, alder og klasse er klassiske eksempler på slike uavhengige variabler, mens inntekt, utdanning og ulike former for deltakelse er eksempler på avhengige variabler. For eksempel er det intuitivt forståelig at kjønn er uavhengig av om en person deltar i idrettslig utfoldelse eller ikke. Kjønnen lar seg ikke påvirke av idrettslig deltakelse. Hvis kjønnen skulle være avhengig av idrettsdeltakelse ville man skifte kjønn alt etter som man deltok i idrett eller ikke. Derimot er det statistisk påvist at deltakelse i idrettslig utfoldelse er avhengig av kjønn, dvs. menn er mer

idrettslig aktive enn kvinner. Idrettsdeltakelse er slik sett avhengig av hvilket kjønn du har.

I noen sammenhenger er det ikke like lett å bestemme hva som skal være uavhengig og avhengig variabel. For eksempel kan det argumenteres for at bruk av doping fører til bruk av rusmidler. Men det kan også anføres gode argumenter for at bruk av rusmidler også kan føre til bruk av dopingmidler. Forskeren må i slike situasjoner bruke faglig skjønn for å definere den ene variabelen som uavhengig og den andre som avhengig. Vi vil dels se på dopingbruk som en avhengig variabel og dels se på dopingbruk som en uavhengig variabel.

I de fleste analysene vil vi sammenlikne de som har brukt eller bruker doping og de som ikke har brukt dette. Der hvor det er (prosent)vis forskjeller vil vi bruke Z-test for å teste om forskjellene er signifikante. Z-testen er egnet fordi den er ganske robust når gruppestørrelsen er såpass forskjellig som i vårt tilfelle.

2.5 Validitet og reliabilitet

Reliabilitet og validitet går på i nøyaktigheten i datainnsamlingen og om vi har målt det vi har satt oss fore å måle. Dette kan sjekkes på mange måter. Her vil vi nøye oss med noen få spesifikke kommentarer. De generelle sjekkpunktene for denne type undersøkelse har vi forsøkt å overholde i den gitt forskningssituasjonen og i den konkrete gjennomføringen av undersøkelsen. Vi kommenterer derfor ikke dette.

En enkel SPSS frekvenskjøring på samtlige variabler viser at den elektroniske lesningen av skjemaene har resultert i visse feillesninger. F. eks ser det ut som at enkelte av respondentene har oppgitt en høyde på ned til 17 cm. Andre skal ha oppgitt en høyde på 778 cm. Dette er åpenbart feil. Tilsvarende finner vi enkelte feillesninger på variabelen «vekt». Det er allikevel et så lite antall av slike feillesninger at det ikke har nevneverdig

innvirkning på resultatene. Disse variablene er heller ikke blitt brukt i denne rapporten. De danner imidlertid utgangspunktet for beregningen av BMI som en masterstudent vil bruke i sin avhandling.

Det er også noen av respondentene som har latt være å svare på spørsmål om vekt og høyde, samt enkelte andre spørsmål. Derfor vil N i enkelte av tabellene og figurene variere noe fra den totale N som er 5331. Det kan være flere grunner til at respondentene har latt være å svare. Den viktigste er kanskje at de ikke har noen oppfatning eller ikke vet sikkert. En annen grunn kan være at de unnlater å svare av frykt for å bli gjenkjent. Det ble presisert at dette var en anonym undersøkelse. Likevel kan noen ha trodd at dette ikke var helt sikkert. Omfanget at slikt internt bortfall er likevel så lite at det ikke forrykker svarfordelingene i særlig grad.

I enkelte tabeller eller figurer er det til dels forholdsvis mange som har krysset av for «vet ikke» eller «verken enig eller uenig». Noen vil kunne hevde at bruken av disse svaralternativene skyldes manglende interesse eller sløvheter. Vi er av den oppfatning at slike svaralternativer også er viktige svar. Det er ikke alt vi har noen formening om eller kan så mye om. Da er det både akseptabelt og viktig at dette kommer til uttrykk, framfor å presse noen til å svare enten i den ene eller i den annen retning, selv om dette ikke dekker deres syn på saken.

Reliabiliteten og validiteten i surveyundersøkelser knyttet til selvrapporing om bruk av legale eller illegale stoffer er omdiskutert (Skog 1992). Dels skyldes dette at mange unnlater å oppgi at de bruker doping selv om de gjør det. Det har sammenheng med at dopingbruk er sosialt stigmatisert i vårt samfunn. Like viktig i denne sammenhengen er at en gruppe ungdommer kan skryte på seg at de har dopet seg selv om det ikke er tilfellet. Denne gruppen kan fort bli like stor som den som unnlater å krysse av dopingbruk. Vi har prøvd å løse dette dilemmaet ved å spørre om de bruker andre rusmidler slik det er spurt om i en rekke andre undersøkelser for så å sammenholde svar i vår undersøkelse med svar fra disse.

I etterkant har det vist seg at våre funn samstemmer med andre undersøkelser. (prosent)andelen som oppgir at de bruker piller, heroin, hasj, alkohol, røyk osv. tilsvarer det andre undersøkelser har funnet. Det er etter vår oppfatning liten grunn til å tro at respondentene er mindre ærlige på spørsmål om dopingbruk enn de er på spørsmål om andre rusmidler. Det har fått oss til å konkludere at våre funn hva gjelder dopingbruk er like mye å stole på som funn i andre undersøkelser om rusmidler. Enten er funnene like underrapportert eller overrapportert som hos andre, eller så er de like riktig rapportert.

Vi mener at måten vi har målt dopingbruken på er både reliabel og valid med de forbehold som er nevnt over.

3

Resultater

Vi har valgt å presentere resultatene i tråd med bestillingsbrevets problemstillinger. Vi vil først beskrive omfanget av dopingbruken i denne gruppen ungdommer. Deretter vil vi se på sammenhengen mellom bruk av dopingmidler og bruk av andre rusmidler. Så skal forholdet mellom dopingbruk og psykisk helse presenteres. Videre skal vi se nærmere på mulige motiverende faktorer som leder personer inn i bruk av dopingmidler. Deretter forsøker vi å avdekke hvordan den enkelte får tak i dopingmidler og hvilke faktorer knyttet til tilgjengelighet som gjør seg gjeldende. I underkapitlet deretter skal vi si litt om hva slags kunnskap brukerne har om dopingmidler generelt og helsespørsmål spesielt og hvor de henter sin kunnskap fra. Videre presenterer vi data som sier noe om respondentenes fysiske utfoldelse og treningsvaner før vi tilslutt berører sosialt nettverk og dopingbruk.

3.1 *Bruk av dopingmidler*

På direkte spørsmål om; *Har du noen gang brukt doping?*, svarte ca 2 % at de hadde brukt det tidligere, mens ca 0,5 % brukte doping nå.¹⁴

Tabell 3.1.1 viser at det er en klar kjønnsforskjell, men på grunn av et lite antall i begge gruppene er forskjellen ikke signifikant.

---

¹⁴ I denne undersøkelsen har vi ikke spurt hvor mange ganger eller hvor lenge dopingmisbruket har pågått.

TABELL 3.1.1: BRUK AV DOPING FORDELT PÅ KJØNN (PROSENT) (N=5003)

Kjønn	Bruker doping	Ikke brukt
Mann	2,9	97,1
Kvinne	1,0	99,0

Omganget av dopingmidler kommer også delvis fram gjennom svar på et annet spørsmål i spørreskjemaet. Respondentene skulle krysse av for hvor godt ulike utsagn passet på dem. På utsagnet «Jeg bruker dopingmidler for å få en bedre kropp», svarte 3,1 % at det passet «litt», «delvis» eller «helt» (tab 3.1.a i vedlegg). Dette bekrefter tallene over; ja endog indikerer at tallet på brukere eller tidligere brukere er høyere. Nesten 5 % visste ikke. Om det siste er et uttrykk for at de bruker dopingmidler, men ikke tør å oppgi dette, er usikkert.

Det framgår av tabell 3.1.2 at nesten halvparten av de som doper seg har brukt andre former for dopingpreparater enn det vi har satt opp som alternativer. Av de som er mest kjente, er «testosteronpreparater» den største med over 30 %, med «anabole steroider» som den nest største med nærmere 30 %.

Tolv av de tjue som oppga at de brukte doping, mener at de er i stand til å slutte på dagen. Fem av de tjue kunne ikke tenke seg å slutte (se tabell 3.1.b i vedlegg). Disse svarene står i en viss kontrast til spørsmålet om hva de trodde ville skje når man slutter med doping.

På det spørsmålet svarte nesten 50 prosent at de ville bli deprimert. Over 30 prosent ville miste lysten på å trene (se tabell 3.1.3).

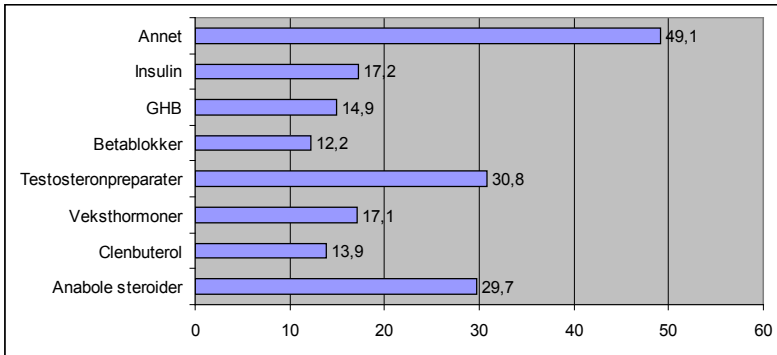

FIG. 3.1.2: FORMER FOR DOPINGMIDLER SOM ER BRUKT, (PROSENT) N=114 - 118¹⁵

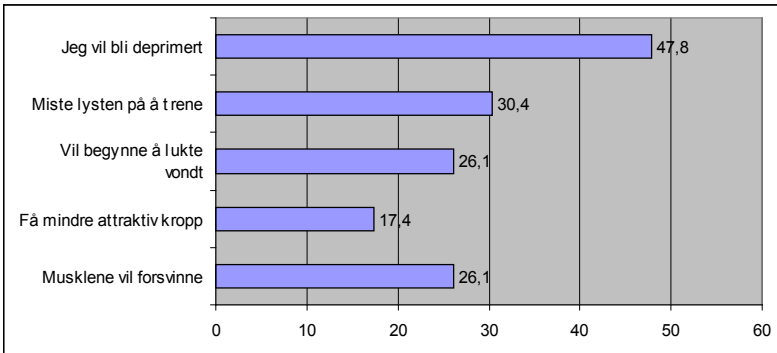

FIG. 3.1.3: DOPINGBRUKERNES TRO PÅ HVA SOM VIL SKJE NÅR MAN SLUTTER Å BRUKE DOPING, (PROSENT) N=20-23

Tradisjonelle bakgrunnsvariabler synes ikke å kunne forklare bruk eller tidligere bruk av dopingmidler når vi bruken enkel bivariat analyse. Verken skolegang, hovedbeskjeftigelse nå, fødested, bosted, mors og fars fødested, hvem som har vært omsorgspersoner, hvem man bor sammen med nå, foreldrenes høyeste fullførte utdanning, familiens samlede brutto årsinn-

¹⁵ For hver påstand i spørsmål 36 skulle respondentene krysse av. Ikke alle gjorde det for alle påstandene. Derfor varierer N i denne figuren.

tekt eller framtidsønske gir forskjeller som er signifikante (se spørsmål 1, 4 - 14 i spørreskjemaet). Det er kun enkeltvariabler som «institusjon» og «fosterfamilie» – som svar på spørsmålet om hvem som har vært dine omsorgspersoner i oppveksten - som viser en viss opphopning av respondenter som har dopingfering. Det er 21,4 % av de som har brukt eller bruker doping som har vokst opp på institusjon, sammenliknet med 2,5 % blant dopingbrukere som ikke har vokst opp der. Blant de som bruker eller har brukt doping er det 10,9 % som har vokst opp i en fosterfamilie sammenliknet med 2,5 % av de som doper seg som ikke har vokst opp slik. Men forskjellene er altså ikke signifikante.

3.2 Sammenheng mellom bruk av dopingmidler og bruk av rusmidler

Sammenliknet med bruk av enkelte andre rusmidler er bruk av doping lite utbredt. Av fig. 3.2.1 ser vi at det mest brukte rusmidlet som er brukt innenfor en 12 måneders periode er alkohol (85 %), tobakk ca 60 % og hasj eller marihuana 9 %. Dopingbruken er omtrent på linje med bruk av Ecstasy, Heroin og Piller (ca 3 %). Til sammenlikning oppga 84 % av 15-16 åringer i 2003 at de en eller annen gang hadde drukket alkohol, 8,9 % hadde prøvd hasj eller marihuana, mellom 1 og 2 % hadde prøvd ecstasy eller amfetamin, mens omkring 1 % hadde prøvd heroin, kokain eller LSD (Skretting and Bye 2003). Slik sett synes våre funn å være i tråd med andre undersøkelser blant norske ungdommer. Selv om det er visse problemer med selvrapporing på sensitive temaer som rus og doping, er det liten grunn til å anta at det skulle være mer problematisk å svare ærlig på spørsmål om doping enn spørsmål om andre rusmidler. Vi har derfor grunn til å tro at sammenlikningen mellom bruk av dopingmidler og bruk av rusmidler uttrykker et reelt innbyrdes forhold.

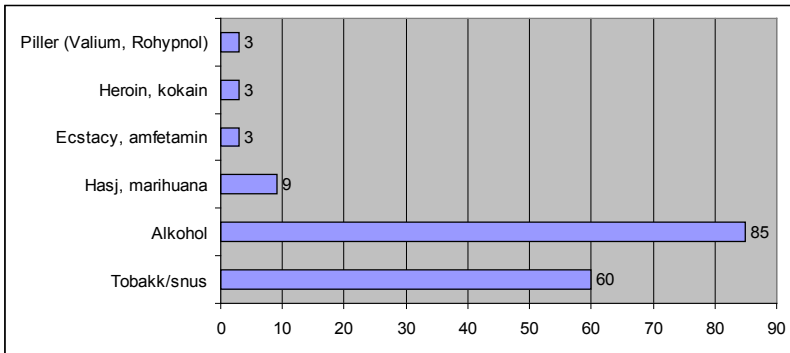

FIG 3.2.1: BRUK AV RUSMIDLER I LØPET AV DE SISTE 12 MÅNEDER, (PROSENT) N=5331

Er det en sammenheng mellom bruk av doping og andre rusmidler? I fig. 3.2.2 ser vi at de som oppgir at de har brukt doping oftere også bruker rusmidler. Forskjellene mellom gruppene er signifikante for tobakk ($p=0,000$), alkohol ($0,005$) og hasj ($p=0,000$), men ikke for de øvrige (ved bruk av Z-test). Det synes å være en sterk indikasjon på at brukere av dopingmidler med ganske stor sannsynlighet også bruker andre rusmidler. Spørsmålet var; «har du i løpet av de siste 12 månedene brukt?»

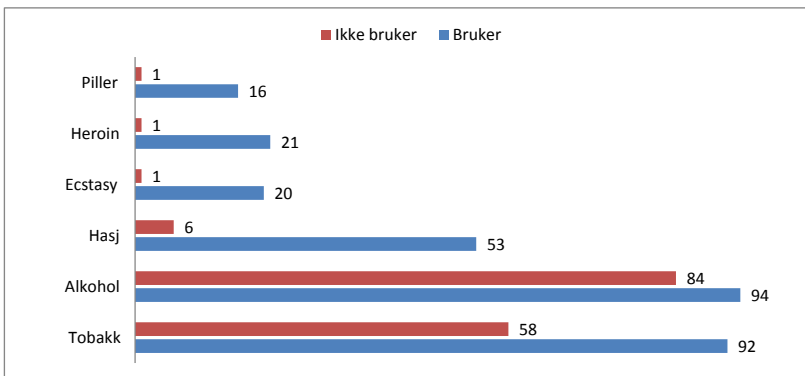

FIG 3.2.2: SAMMENHENG MELLOM DOPINGBRUK OG BRUK AV RUSMIDLER, (PROSENT) N=4781

3.3 Bruk av doping, psykisk helse og problematferd

Ifølge Fekjær og Pape (2004) synes studier av ungdom i den norske befolkning å vise at rusmisbruk ofte henger sammen med problemer og belastninger på andre livsområder. Vil dette også være tilfelle blant dopingbrukerne? Vi har i innledningskapitlet pekt på mulighetene for at dopingmisbruk kan henge sammen med andre risikofaktorer som i sum kan lede til marginalisering (Fauske og Øia 2003 kap.6, Hegna 2007 kap.5.) Vi skal belyse dette dels i lys av hvorvidt psykiske forhold motiverer for fysisk aktivitet, hvor fornøyd man er med kroppen sin, om man opplever stress og angst ved å oppleve forventninger om å ha en flott kropp og opplevelse av skam over egen kropp. Og vi i skal dels se dette i lys av problematferd som at man har fått hjelp av ulike offentlige instanser, blitt utsatt for fysisk vold eller utøvd dette, kommet i bråk eller problemer, samt annen problematferd.

Psykisk helse

I spørsmålet «Hvilke av følgende forhold mener du motiverer deg til fysisk aktivitet» hadde vi tre psykisk helse relaterte svaralternativer. Det ene var «Få vekk uro og rastløshet». Over 27 % av respondentene oppga dette som motiv for å trene. Det andre alternativet var «Føle meg vel». Over 45 % hadde krysset av for dette. Det tredje svaret var «For å kunne føle meg trygg». Dette motiverte 14,6 % av respondentene til å være fysisk aktive. Når disse defineres som uavhengige variabler og krysskjøres mot den avhengige variabelen «bruk eller ikke bruk av dopingmidler» framkommer det ingen nevneverdige forskjeller.

Kroppsmisnøye synes å være et utbredt trekk ved moderne ungdom. I ungdomsundersøkelser som omhandler perioden 1992-2002 viser en økning i andelen som er misfornøyd med kroppen sin (Hegna 2007;92) Ulike undersøkelser synes å bekrefte en slik utvikling. Noe overraskende finner vi ikke dette i den foreliggende undersøkelsen. Som det framgår av

figur 3.3.1 er faktisk de fleste fornøyd med kroppen sin. Dette kan ha noe med spørsmålsstillingen å gjøre for i spørreskjema var spørsmålet; *Hvor fornøyd er du med kroppen din.*

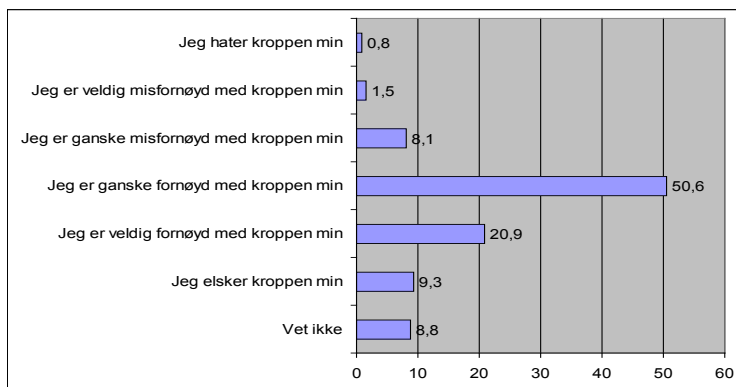

FIG. 3.3.1: HVOR FORNØYD ER DU MED KROPPEN DIN (PROSENT) N=4806

Når dette krysskjøres mot dopingvariabelen framkommer det ingen forskjeller som er signifikante.

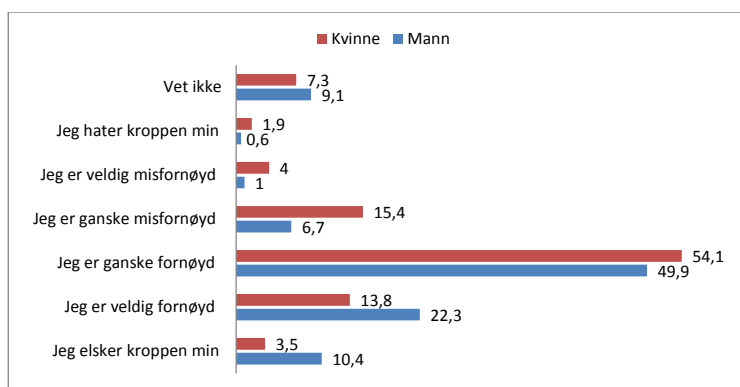

FIG. 3.3.2: HVOR FORNØYD MAN ER MED KROPPEN SIN FORDELT PÅ KJØNN, (PROSENT) N=4792

Nærmere 80 % var ganske fornøyd eller bedre med kroppen sin. Det gjaldt begge kjønn. Visse forskjeller kan observeres i figuren. Kun for svaralternativet «Jeg er ganske misfornøyd» var det signifikant forskjell mellom menn og kvinner.

Vi viste over at de fleste var fornøyd med kroppen sin. På spørsmål om hva de gjorde hvis de skammet seg over kroppen sin, hadde de mulighet for å krysse av for at de ikke skammet seg. Nesten 58 % oppga dette. Imidlertid var det færre dopingbrukere som svarte dette sammenliknet med de som ikke doper seg (henholdsvis 42,3 % og 58,3 %). Sagt på en annen måte: 57,7 % blant de som har brukt eller bruker dopingmidler skammer seg over kroppen sin, sammenliknet med 41,7 % blant de som ikke bruker dopingmidler. Denne forskjellen er signifikant ($P=0,008$). På de andre svaralternativene på dette spørsmålet (spm. 53 i spørreskjemaet) var det ingen signifikante forskjeller mellom doperne og ikke doperne med henblikk på å hva de gjorde hvis de skammet seg over kroppen sin.

Det synes å være visse viktige forskjeller mellom kjønnene i spørsmålet om hva de gjør hvis de skammer seg over kroppen sin. I fig 3.3.3 vises fordelingen på svaralternativene.

Forskjellen mellom kjønnene på svaralternativene «Jeg skammer meg ikke over kroppen min», «Prøver å trene for å bli kvitt noen kilo», «Unngår steder hvor kroppen må vises fram», «Velger klær som skjuler det jeg er misfornøyd med» og «Jeg forsøker å hevde meg på andre måter» er signifikant.

Som vi skal utdype i avsnitt 3.4 har samfunnet et stort fokus på kropp og kroppsidealer. Dette kan ha helsemessige konsekvenser. Det skal vi kort berøre her. Vi spurte bl.a. om hvorledes respondentene opplevde kravet eller forventningen om å ha en flott kropp. De helse relaterte svaralternativene var «Jeg blir en del stresset av det» og «Det gir meg angst». I utvalget var det 6,5 % som oppga at de ble stresset, mens 1,6 % oppga

at de fikk angst av det. Det var ikke signifikante forskjeller mellom de som bruker eller har brukt doping og de som ikke brukte det.

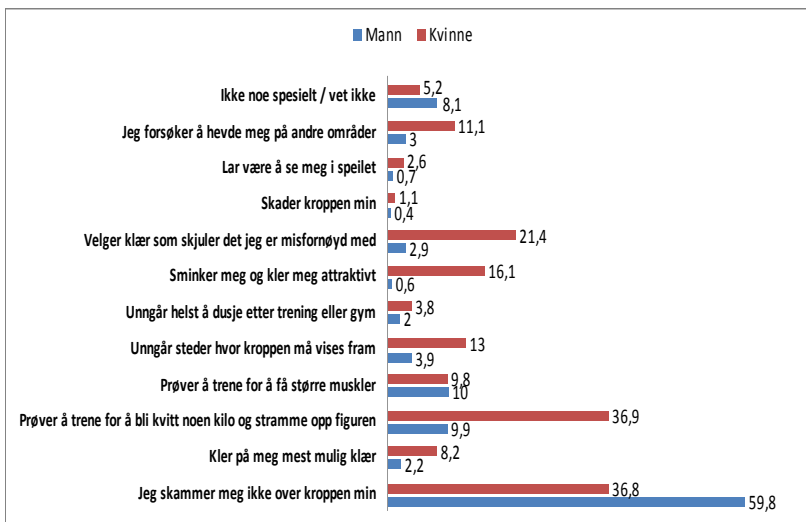

FIG. 3.3.3: HVIS DU SKAMMER DEG OVER KROPPEN DIN HVA GJØR DU DA? (PROSENT) N= 5302

Problematferd

I det store og det hele kommer norsk ungdom forholdsvis sjeldent opp i bråk og problemer. Kun 11,4 % oppgir at det skjer av og til eller oftere (tab 3.3.a i vedlegg). Men i fig 3.3.4 (neste side) ser vi at det er forskjeller mellom de som bruker eller har brukt dopingmidler og de som ikke har gjort det med henblikk på dette. Spørsmålet var; *hender det at du havner i bråk og problemer?*

Det er en klar tendens til at de som har dopingerfaring oftere kommer opp i bråk enn de som ikke har dopingerfaring. Forskjellen mellom gruppene er signifikante for alternativet «Ja, av og til» ($P=0,000$ og «Nei, aldri» ($P=0,000$), mens for alternativet «Ja, veldig ofte» er forskjellen nesten signifikant på 0,05 % nivået ($P=0,054$).

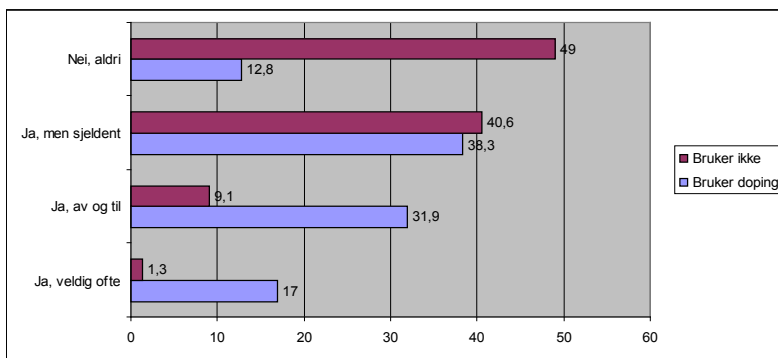

FIG. 3.3.4: TILBØYELIGHETEN TIL Å HAVNE I BRÅK FORDELT PÅ DOPINGBRUK, (PROSENT) N=4446

De som har havnet i bråk hevder dette i første rekke skyldes at de har vært på feil sted til feil tidspunkt (55,1 %), når de har vært alkoholpåvirket på fest (49,9 %) eller i «andre situasjoner» (39,6 %). Dette framgår av fig 3.3.5

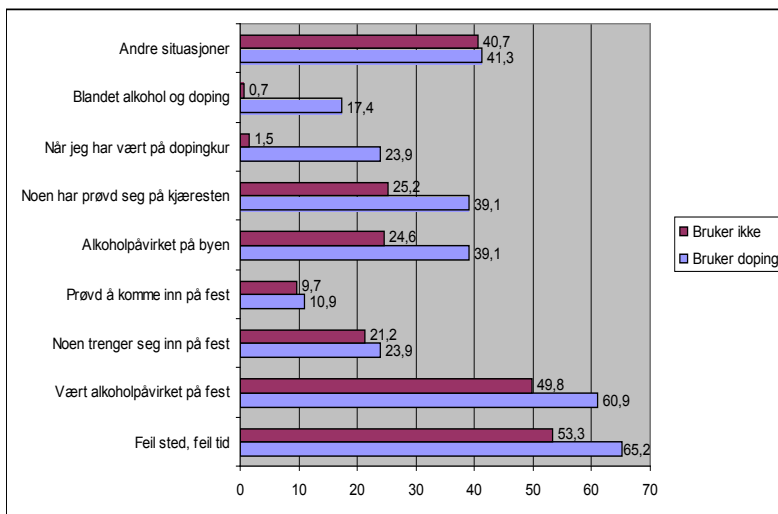

FIG. 3.3.5: ÅRSAKER TIL Å HAVNE I BRÅK FORDELT PÅ DOPINGBRUK, (PROSENT) N=4446

Det synes klart at de som bruker eller har brukt dopingmidler også er involvert i annen problematferd. I figur 3.3.6 ser vi at de som bruker doping i større grad har gjort ulovlige ting. Forskjellen mellom gruppene er signifikante på alle svaralternativene.

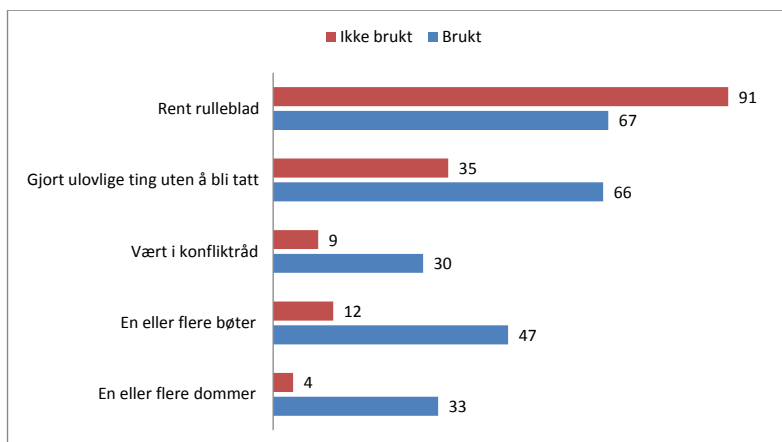

FIG. 3.3.6: SAMMENHENGEN MELLOM BRUK AV DOPING OG ANNEN PROBLEMATFERD, (PROSENT)
N= 2662-3573

I noen grad er det også forskjeller mellom de som har brukt eller bruker doping og de som ikke gjør det med henblikk på problematferd som det å bli utsatt for vold og det å utøve fysisk vold. I fig 3.3.7 går det fram at det er mer enn dobbelt så mange blant de som oppgir at de ikke bruker doping sammenliknet med de som bruker eller har brukt doping som oppgir at de ikke er blitt utsatt for fysisk vold. Denne forskjellen er signifikant ($P=0.000$). Over en fjerdedel av de med dopingerfaring har vært utsatt for fysisk vold ute på byen, sammenliknet med 11 % blant de som ikke bruker doping. Også denne forskjellen er signifikant ($P=0,022$). Selv om det er visse forskjeller også på de andre svaralternativene er disse forskjellene ikke signifikante.

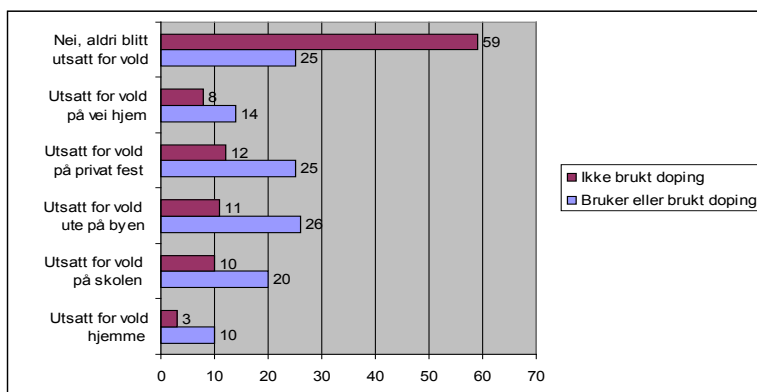

FIG. 3.3.7: SAMMENHENGEN MELLOM BRUK AV DOPING OG DET Å BLI UTSATT FOR FYSISK VOLD, (PROSENT) N=5017

De som bruker doping synes også å være mer tilbøyelige til å bruke fysisk vold enn de som ikke bruker doping (fig. 3.3.8). For tre av svarmulighetene var forskjellene signifikante. De som bruker eller har brukt doping er oftere tilbøyelig til å bruke vold «for å hjelpe andre» og «fordi det gir et kick». De som ikke har brukt doping er langt mer tilbøyelige til å prøve å komme seg unna.

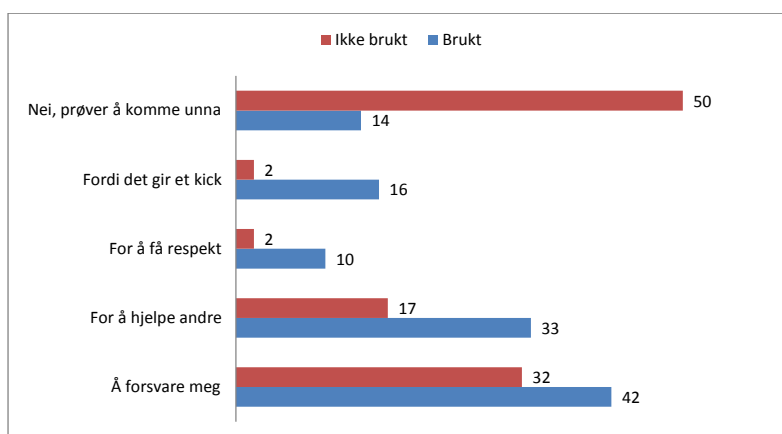

FIG. 3.3.8: SAMMENHENGEN MELLOM BRUK AV DOPING OG DET Å BRUKE FYSISK VOLD, (PROSENT) N=5017

De som oppgir å ha brukt eller bruker doping er også overrepresentert blant de som har hatt kontakt med ulike sosiale hjelpeinstanser (fig 3.3.9).

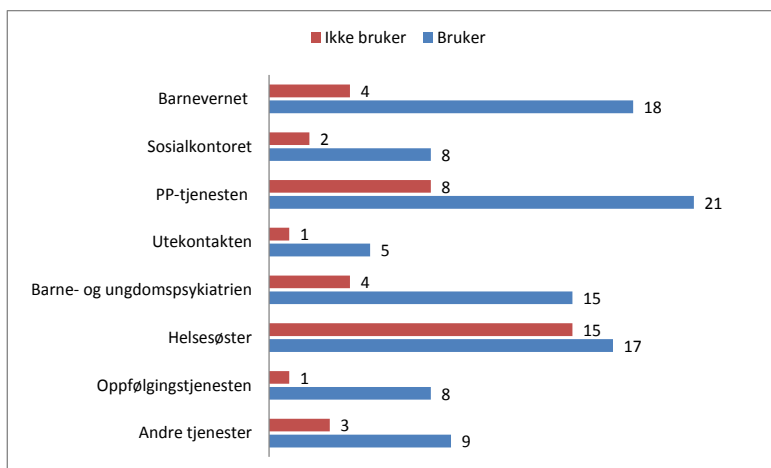

FIG. 3.3.9: SAMMENHENGEN MELLOM BRUK AV DOPING OG HJELP FRA SOSIALE INSTANSER, (PROSENT)
N= 5017

Det er bare for barnevernet og PP- tjenesten at forskjellen mellom de som bruker eller har brukt doping og de som ikke bruker, er signifikant. Tabellene 3.3a-3.3d i vedlegg viser signifikansnivået for de omtalte forskjellene.

3.4 Motiverende faktorer

Respondentene som oppga at de brukte dopingmidler ble bedt om å krysse av for hvor enig de var i påstander om hvorfor de bruker dette. I fig 3.4.1 (neste side) ser vi at flest var enig i utsagnet «Jeg doper meg for å få store muskler» (52 %), dernest «For å tåle mer trening» (50 %). Omtrent 1/3 del bruker doping for å bli bedre i sin idrett. Her må det understrekes at antallet respondenter er svært lavt, altså kun de som har krysset av for «Ja, bruker doping nå» (N=23).

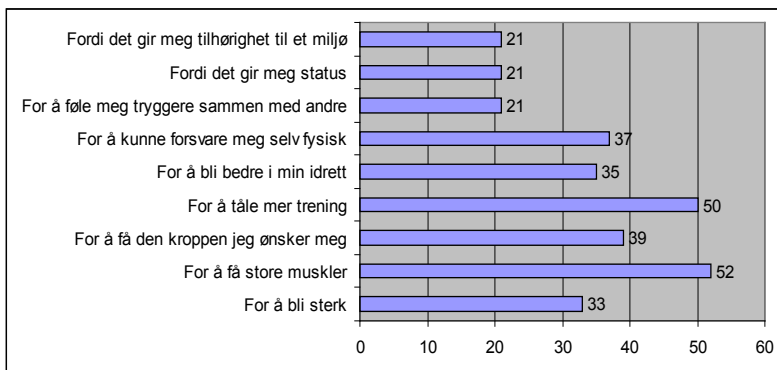

FIG. 3.4.1: MOTIVER FOR Å BRUKE DOPING, (PROSENT) N=23

For å sjekke ut andre grunner som eventuelt skulle motivere for dopingbruk spurte vi alle respondentene: «Vurder følgende påstander: *Jeg kunne tenke meg å bruke doping dersom ....*»

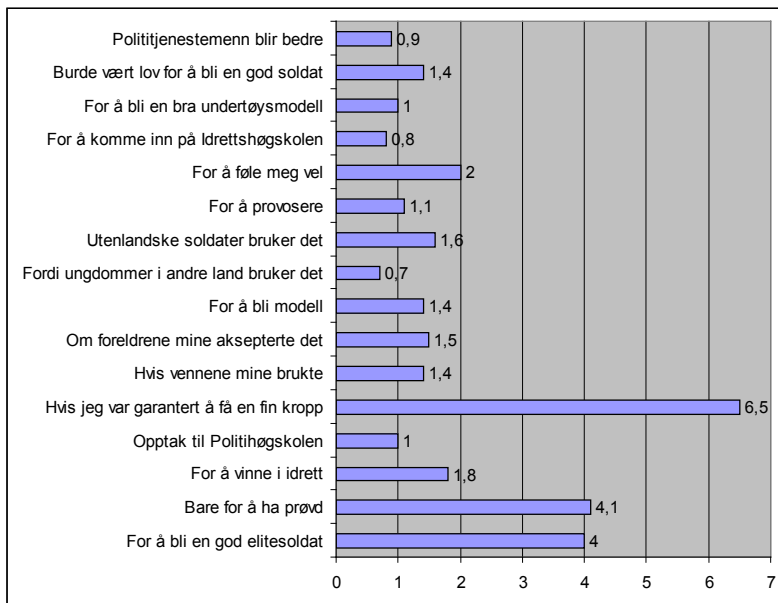

FIG. 3.4.2: MULIGE GRUNNER TIL Å BRUKE DOPING, (PROSENT) N=4902-5006

Fig 3.4.2 viser fordelingen. Kun en faktor synes å framstå som motiverende for å eventuelt å bruke dopingmidler. Det er «... *hvis jeg var garantert å få en fin kropp*». Riktignok er det kun 7 % som krysser av for dette alternativet. Men igjen ser vi at effekten på kroppen, kan motivere for bruk av dopingmidler. Det er også verdt å merke seg at svært få kunne tenke seg å dope seg for å vinne i sin idrett (1,8 %). Det er mer enn dobbelt så mange som kunne tenke seg å bruke dopingmidler for enten «bare å ha prøvd det» eller «for å bli en god elitesoldat». De sistnevnte er de største grunnene etter «garantert å få en fin kropp».

Om dette krysskjøres mot om respondenten har brukt eller bruker dopingmidler eller ikke, framkommer et klarere mønster. Over 30 % av de med dopingerfaring hadde krysset av for «hvis jeg var garantert å få en fin kropp» (31,4 %) sammenliknet med 5,9 % blant de som oppgir at de ikke doper seg. Denne forskjellen er signifikant ($P=0.000$). Også svaralternativet «For å føle meg vel» skilte mye mellom de med dopingerfaring og de uten. Her var svarene henholdsvis 20,5 % og 1,4 %. Forskjellen er signifikant ($P=0.005$). Nesten like stor forskjell mellom disse to gruppene var det på svaralternativet «For å vinne i min idrett». Her krysset 19,3 % av de som har brukt eller bruker doping av til sammenlikning med 1,3 % av de som ikke doper seg. Forskjellen er signifikant ($P=0.012$). Kropp og velvære er altså viktigere enn prestasjon i denne gruppen dopingbrukere.

Hvis «fin kropp» synes å motivere for bruk av dopingpreparater, så bør vi undersøke nærmere ungdommenes syn på den ideelle kroppen. Mer enn før er vi omgitt av «kropp» og «kroppsidealer». Spørsmålet i denne sammenheng er hva våre respondenter betrakter som idealkroppen og hvorledes vurderer de sin egen kropp i forhold til disse idealene? Hva gjør de med et eventuelt avvik mellom idealkroppen og sin egen kropp? Vi ønsker også å avdekke om det er noen forskjeller mellom de som har brukt eller bruker doping og de som ikke gjør det med henblikk på synet på idealkroppen og egen kropp. Videre vil vi avdekke respondentenes syn på vitsen med en flott kropp.

Vi spurte «Hvordan ser den ideelle mannekroppen ut for deg?». Fig 3.4.3 viser svarfordelingen.

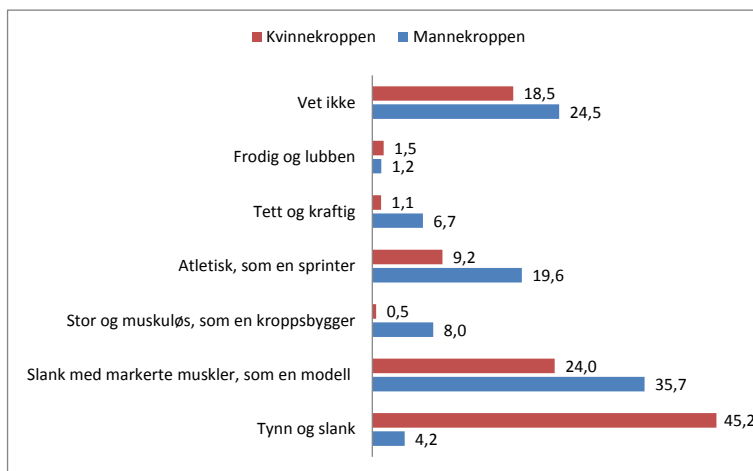

FIG. 3.4.3: DEN IDEELLE MANNE- OG KVINNEKROPPEN, (PROSENT) N=4661

Den ideelle kvinnekroppen er tynn og slank mens den ideelle mannekroppen er slank med markerte muskler som en modell om materialet sees under ett. Om det splittes på kjønn framkommer det noen viktige forskjeller. Begge kjønn mener at «modellkroppen» er den ideelle kroppen, men flere kvinner enn menn mener det (45,0 og 33,9). Forskjellen er signifikant ($P=0,000$). Begge kjønn er skjønt enige om at den ideelle mannekroppen ikke er tynn og slank (kun 4,2 % blant menn og 2,4 % blant kvinner mener det). I synet på den ideelle kvinnekroppen derimot er det forskjell. Mens hele 49,1 % av mennene mener at den ideelle kvinnekroppen er tynn og slank, mener kun 25,6 % av kvinnene det samme. Forskjellen er signifikant ($P=0,000$). Den ideelle kvinnekroppen for kvinner er noe overraskende «slank med markerte muskler, som en modell». Nesten 39 % av kvinnene mener det, sammenliknet med 21 % av mennene. Også denne forskjellen er signifikant ($P=0,000$). Se for øvrig tabellene 3.4.a og 3.4.b i vedlegg.

En kunne anta at de som bruker eller har brukt dopingmidler ville krysse av for andre alternativer enn dette. For synet på den ideelle mannekroppen holder dette delvis stikk (fig 3.4.4). Nesten ¼ i gruppen med dopingerfaringer mener at «kroppsbyggerkroppen» er den ideelle mannekroppen sammenliknet med 7,6 % av de som ikke bruker dopingmidler (P=0,015). Ikke desto mindre er det nesten 1/3 av de som bruker eller har brukt doping som mener at «modellkroppen» er den ideelle mannekroppen, og slik sett deler det samme synet som de som ikke bruker doping (36 %). Den (prosent)vis forskjellen som framkommer mellom disse to gruppene er imidlertid ikke signifikant (P=0,600). Det er grunn til å understreke at i beskrivelsen av «modellkroppen» trekkes «markerte muskler» fram som et sentralt kjennetegn. Så til en viss grad kan det hevdes at de som bruker eller har brukt dopingmidler har et noe annet syn på idealkroppen for menn enn de som ikke bruker dopingmidler. I synet på den ideelle kvinnekroppen framkom det ikke signifikante forskjeller mellom gruppene.

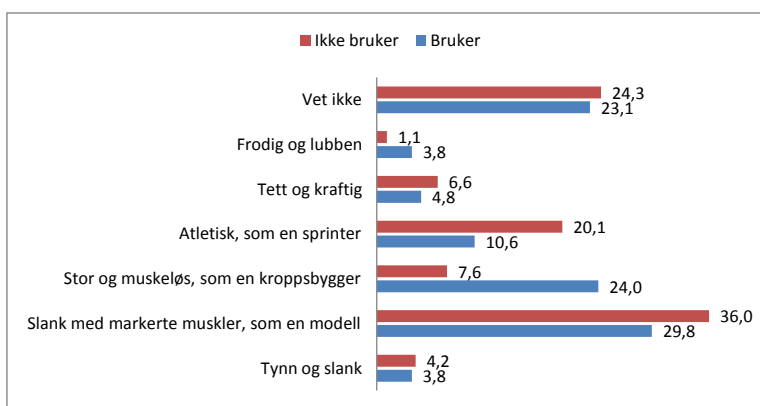

FIG. 3.4.4: DEN IDEELLE MANNEKROPPEN I LYS AV DOPINGBRUK, (PROSENT) N=4536

I en oppfølging av dette spørsmålet spurte vi respondentene om hva de syntes om sin egen kropp. I fig. 3.4.5 (neste side) har vi tatt ut noen variabler som i stor grad handler om de delene av kroppen som blir fokusert i forhold til hva unge mennesker utseendemessig er opptatt av (hele

figuren ligger i vedlegget som fig 3.4.4b). Gjennomgående så ser vi at utvalget i stor grad er fornøyd med den kroppen de har. I stor grad så mener respondentene at påstandene ikke passer på den kroppen de har.

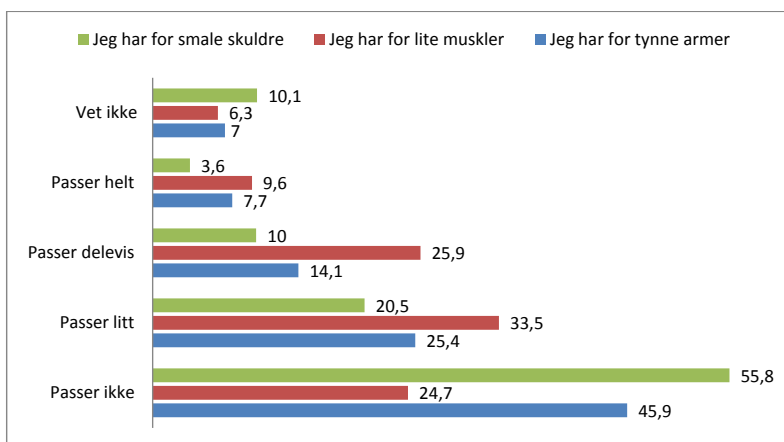

FIG 3.4.5 HVORDAN PASSER FØLGENDE BESKRIVELSER MED DIN OPPFATNING AV DIN EGEN KROPP (PROSENT) N5331.

Det som derimot var litt oppsiktsvekkende med dette spørsmålet var tendensen i svarene når vi fordelte svarene på gruppene med og uten doping erfaring. Vi fant ingen signifikante forskjeller, men tendensen i svarene var overraskende. Gjennomgående så var gruppen med doping erfaring mer negativt ladet til egen kropp. Like overraskende var de «overrepresentert» i gruppen «vet ikke» for flere av kroppsdelene. Uttrykker dette at de med doping erfaring er gjennomgående mer misfornøyd med kroppen sin? Kan vi driste oss til å si at dette kanskje er et uttrykk for dårlig kontakt med egen kropp? De vet ikke om armer, ben, rumpe eller annet er for liten eller for stor.

Kan dette være motivasjon for å bruke doping for å løse dette problemet? Eller har doperne et svakere eller mer usikkert kropps bilde? Det at de ikke

vet eller gir uttrykk for at de ikke har en oppfatning om sin egen kropp kan tyde på at de ikke vil eller ikke kan gi tilkjenne en tilfredshet med egen kropp. Forskjellen var som sagt ikke signifikante, men tendensen i alle svarene var så klar at framtidige spørreundersøkelser bør vurdere å ta dette inn som tema.

Opplever respondentene krav eller forventninger i retning av å skulle ha en idealkropp? Nesten 44 % opplever ikke krav eller forventninger om en idealkropp. Det innebærer at 56 % opplever slike krav (fig 3.4.6).

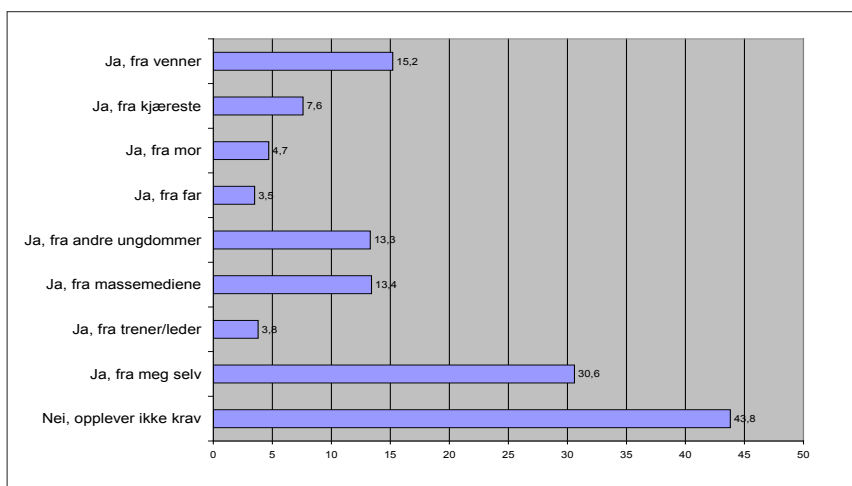

FIG. 3.4.6: OPPLLEVELSE AV KRAV OG FORVENTNINGER OM Å HA EN IDEALKROPP, (PROSENT) N=5331

Ved å fordele dette ut fra variabelen om de «bruker eller har brukt doping» eller ikke, framkommer noen interessante funn. Langt færre i gruppen «bruker eller har brukt doping» oppgir at de ikke opplever krav og forventninger om å ha en idealkropp, sammenliknet med de som ikke bruker doping (30 % versus 45,7 %). Forskjellen er imidlertid ikke signifikant ($P=0,073$). Det er også færre av de som bruker eller har brukt doping som krysset av for «ja, fra meg selv» (23,8 %) sammenliknet med de som ikke bruker dopingmidler (32,2). Forskjellen er ikke signifikant. Det som skil-

ler disse gruppene er først og fremst en opplevelse av forventninger fra venner (29,2 % vs 15,2 %) og kjæreste (20,8 % vs 7,2 %) om å ha en idealkropp (se tab i vedlegg). Forskjellene er signifikante ($P=0,038$ og $0,034$). Sagt på en annen måte: de som doper seg opplever sterkere krav fra omgivelsene enn de som ikke gjør det og da særlig fra venner og kjæreste (fig 3.4.7).

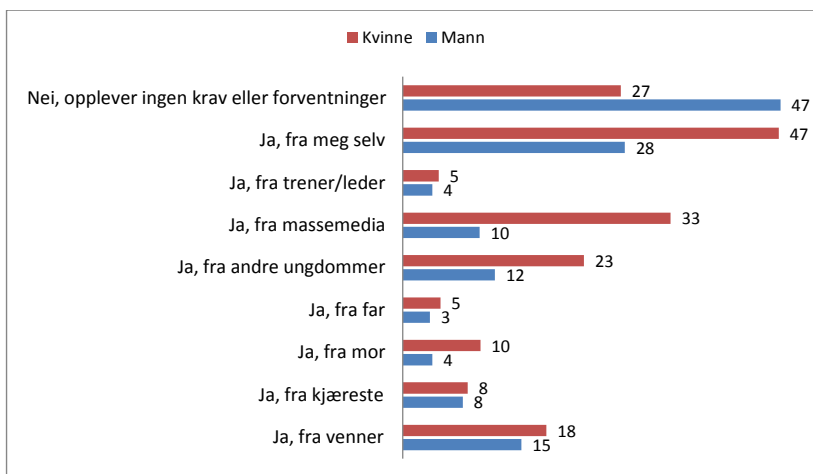

FIG. 3.4.7: OPPLEVELSE AV KRAV OG FORVENTNINGER DELT PÅ KJØNN, (PROSENT) N= 5302

Nå er det ikke gitt at man vil innfri forventninger fra omgivelsene. De færreste sier at de bryr seg ikke mye om slike krav og forventninger (fig 3.4.8).

Det kan ikke spores signifikante forskjeller mellom de som oppgir at de bruker eller har brukt dopingmidler og de som ikke gjør det, i dette spørsmålet.

Når vi bringer inn kjønn som en variabel, framkommer det visse forskjeller. I fig. 3.4.9 ser vi at menn i langt større grad enn kvinner ikke opplever noen forventninger. Litt overraskende ser vi at flere kvinner enn menn

ikke tar det så alvorlig, samtidig som kvinner i større grad enn menn blir en del stresset av det. I disse tilfellene er forskjellene signifikante.

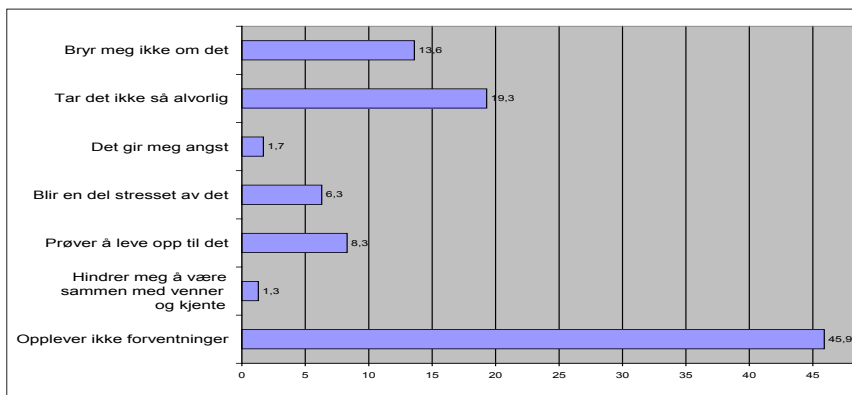

FIG. 3.4.8: HVORDAN EN FORHOLDER SEG TIL KRAV OG FORVENTNINGER OM Å HA EN IDEALKROPP (PROSENT) N=5331

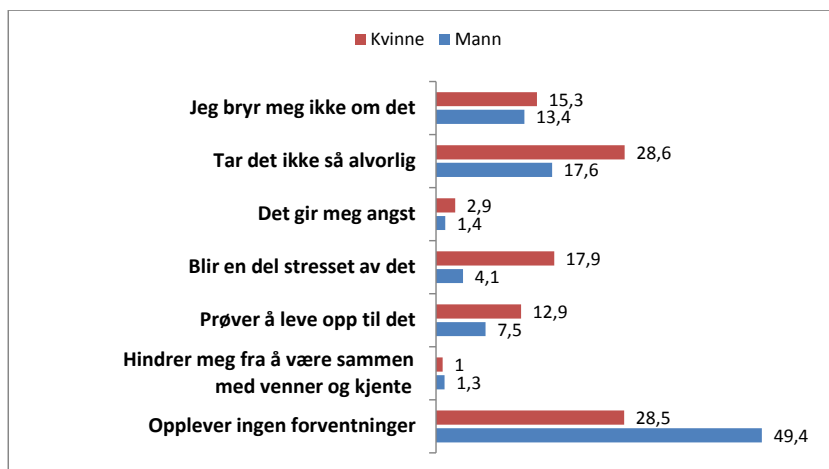

FIG. 3.4.9: HVORDAN FORHOLDE SEG TIL KRAV OG FORVENTNINGER OM Å HA EN IDEALKROPP PÅ KJØNN, (PROSENT) N=5302

Når de fleste ikke synes å bry seg veldig om omgivelsenes forventninger om en idealkropp, kan det kanskje skyldes at de er fornøyd med den

kroppen de har? Som vi viste i fig 3.3.1 var de fleste fornøyd med kroppen sin. Mer enn 80 % var ganske fornøyd eller bedre.

Dermed er det ikke sagt at det ikke betyr noe å ha en flott kropp. I fig 3.4.10 vises fordelingen av de som er helt enig i en rekke påstander om vitsen av å ha en flott kropp.

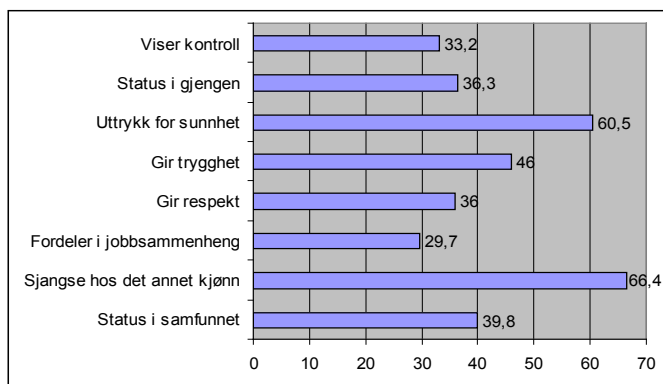

FIG. 3.4.10: PROSENTANDEL AV DE SOM ER «HELT ENIG» I PÅSTANDER OM VITSEN MED Å HA EN FLOTT KROPP (PROSENT) (N=4675-4759)¹⁶

Det framkommer ikke signifikante forskjeller mellom de med doping-erfaring og de uten i dette spørsmålet, bortsett fra påstanden «Å ha en flott kropp gir deg sjanse hos det annet kjønn». Her krysset 66,8 % av ikke brukerne av sammenliknet med 47,5 % blant de med doping-erfaring. Denne forskjellen er signifikant (P=0,008).

3.5 Tilgjengelighet av dopingmidler

Det meste kan i dag kjøpes over Internett. Kan man skaffe seg dopingmidler over Internett eller er det andre kanaler som er viktigere? Vi spurte

¹⁶ Respondentene skulle krysse av for hvert svaralternativ. Ikke alle gjorde det derfor varierer N i denne figuren.

respondentene om hvordan man kan skaffe seg dopingmidler. Fig 3.5.1 viser fordelingen. Over halvparten oppga at de ikke viste. Nærmere 1/3 mente man kunne skaffe seg det ved å ta det med fra utlandet. Omtrent det samme antallet oppga Internett som en mulighet.

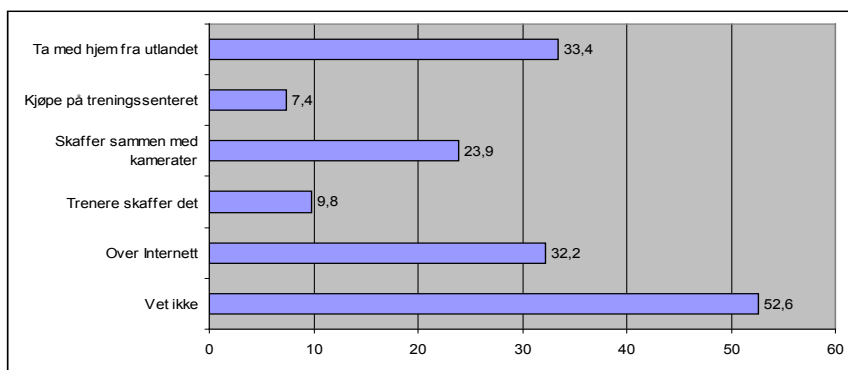

FIG. 3.5.1: HVORDAN SKAFFE SEG DOPINGMIDLER (PROSENT) N=5017

Har de som har brukt eller bruker dopingmidler en annen oppfatning om dette spørsmålet? For det første er det klart at de med dopingerfaring i mindre grad krysser av for at de ikke vet sammenliknet med ikke doperne (29,2 % mot 53,2 %)! For det andre oppgir 43,8 % av de med dopingerfaring at de kan skaffe seg doping sammen med kamerater. Til sammenlikning oppgir 23,4 % av de som ikke bruker doping det samme. Denne forskjellen er også signifikant.

Ofte blir treningsmiljøet klandret for at de bidrar til at noen tar i bruk dopingmidler. Kanskje er det med rette? I fig 3.5.2 (neste side) vises det at de fleste faktisk ikke vet om det brukes dopingmidler i deres treningsmiljø. Det betyr ikke at det ikke forekommer. Nærmere 14 % oppgir at enkelte i miljøet bruker doping.

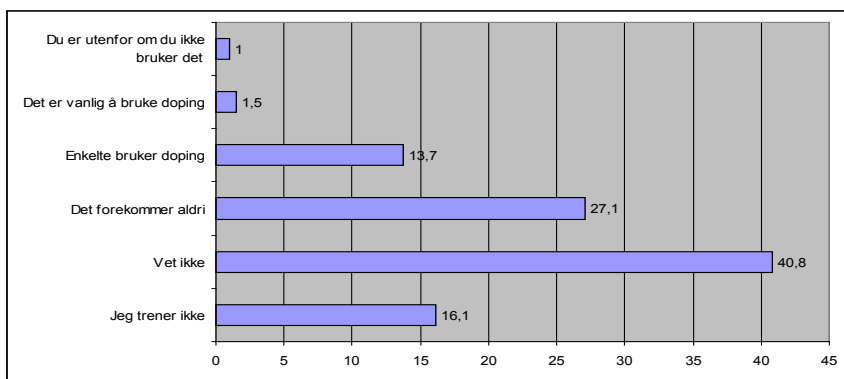

FIG. 3,5.2: UTBREDELSE AV DOPING I TRENINGSMILJØET, (PROSENT) N=4905

Det er visse forskjeller i svarene fra de som bruker eller har brukt doping og de som ikke har det i dette spørsmålet. Forskjellene er likevel så små at de ikke er signifikante.

3.6 Kunnskap om og holdning til bruk av dopingpreparater

Teori om kunnskap om doping og om dopingmidler og om skader\ bivirkninger på dette. I andre undersøkelser ser vi at kunnskap om doping om virkninger og bivirkninger korrelerer med bruk eller et potensielt bruk (risikomiljøer) (Tangen 1994;72). Vi stilte en rekke kunnskapsspørsmål om doping for å kunne en mulig eller tenkt større populasjon om doping. Vi kunne få bekreftet en rekke antagelser at kunnskap om doping vil korrelere med bruk av doping. Vi stilte en rekke spørsmål som er hentet fra faktasidene i ulike dopingfora. Noen av disse spørsmålene er ganske innfløkte dvs. de er ikke vanlig type kunnskap å gå rundt med. Vi har i rapporten trukket ut noen av disse (Alle forskjellene er signifikante).

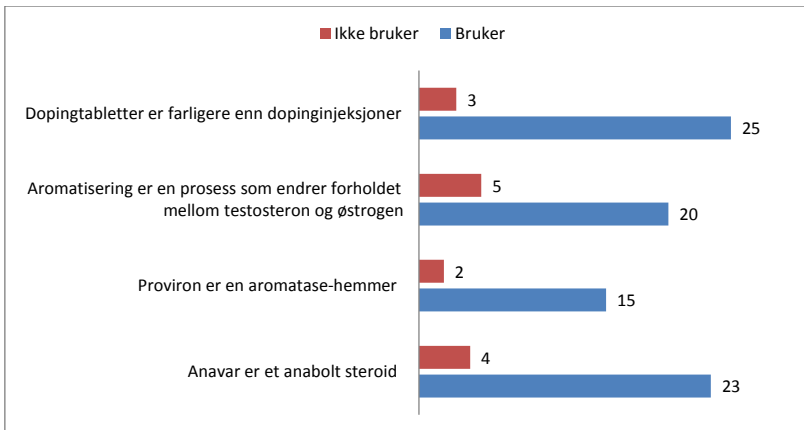

FIG. 3.6.1: KUNNSKAP OM DOPINGMIDLER, (PROSENT) N=4864-4911.

Hva er utvalgets syn på doping. For de fleste er doping et negativt ladet begrep. Som vi ser av fig. 3.6.2 så er det klart at doping ikke har noe positivt valør hos ungdommen. I figur 3.6.2 har vi summert svarene for de som er helt eller delvis enig i påstandene som blir framsatt.

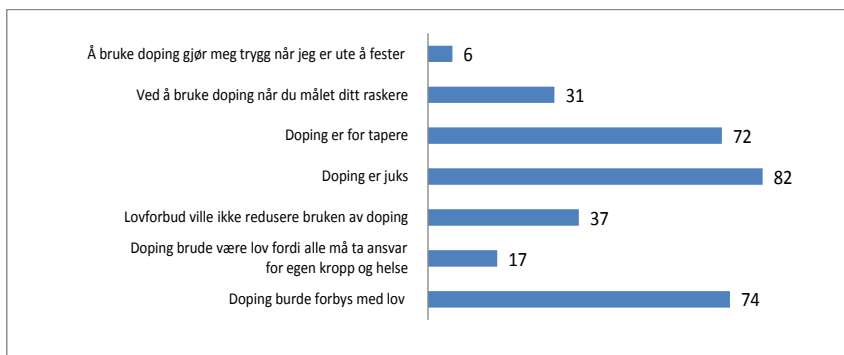

FIG. 3.6.2: TA STILLING FØLGENDE PÅSTANDER OM DOPING, (PROSENT) N= 5331

3.7 Kosthold og kosttilskudd

Det har vært en økende bevissthet omkring kosthold, samtidig som det markedsføres ulike kostholdsprodukter og kosttilskudd som angivelig skal sikre eller supplere at den enkelte får i seg de nødvendige næringsstoffene. Vi ba respondentene om å angi hvorledes visse påstander passer i forhold til den enkeltes kosthold og kosttilskudd. Fig 3.7.1 viser fordelingen. Her har vi slått sammen svarkategoriene «passer litt», «passer delvis» og «passer helt» til «passer».

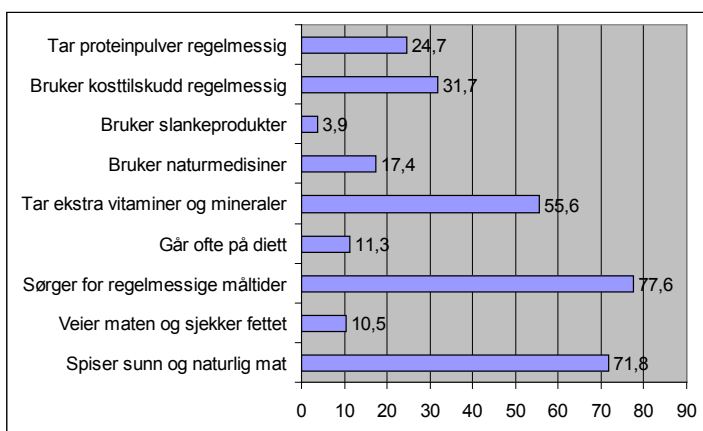

FIG. 3.7.1: PÅSTANDER OM KOSTHOLD OG KOSTTILSKUDD SOM PASSER, (PROSENT) N=5080-5140.

Mer enn $\frac{3}{4}$ av respondentene sørger for regelmessige måltider. Over $\frac{2}{3}$ deler spiser sunn og naturlig mat. Mer enn halvparten tar også ekstra vitaminer og mineraler. Nærmere $\frac{1}{3}$ bruker også kosttilskudd. Litt overraskende er det kanskje at nesten $\frac{1}{4}$ bruker proteinpulver regelmessig.

Er det noen forskjeller mellom de som bruker eller har brukt dopingmidler og de som ikke gjør det i dette spørsmålet? Fig 3.7.2 viser forskjellene mellom gruppene. For alle påstandene er forskjellene signifikante, med unntak av «sørger for regelmessige måltider», «tar ekstra vitaminer og

mineraler» og «bruker slankeprodukter». Særlig stor er forskjellen mellom gruppene på svaralternativet «tar proteinpulver regelmessig».

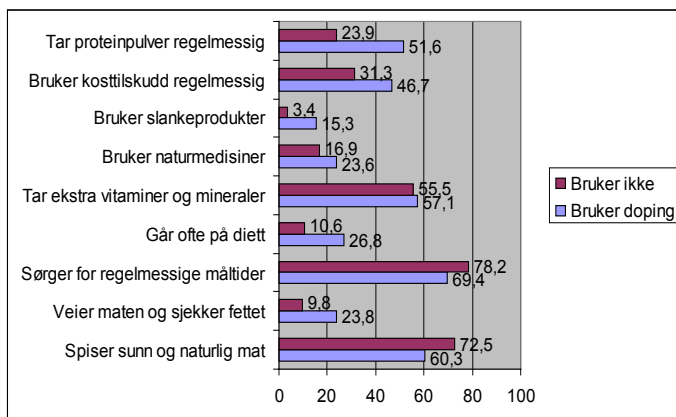

FIG. 3.7.2: PÅSTANDER OM KOSTHOLD OG KOSTTILSKUDD FORDELT PÅ BRUK OG IKKE BRUK AV DOPINGMIDLER, (PROSENT) (N= 4895 - 4946).

Hvem gir disse ungdommene råd om kosthold? Vi ser av fig 3.7.3 (neste side) at det kun er ca ¼ som oppgir at de ikke mottar råd om kosthold. De mest markante rådgiverne er de som står den enkelte nærmest (trener, mor og venner) samt Internett. Kanskje gjelder fortsatt Katz og Lazarsfeldts(1955) teori om opinionsdannere for hvem en stoler på for å kunne fatte viktige beslutninger? Vil det i så fall kunne være forskjeller mellom de som bruker eller har brukt doping og de som ikke har det? Noe overraskende var det ikke det. Vi fant kun små forskjeller i (prosent) er i svar avgitt av disse to grupperingene. Ingen av disse forskjellene var signifikante. Rådgivere om kosthold gir slik sett ingen holdepunkter for å forklare eventuelle forskjeller i dopingbruk.

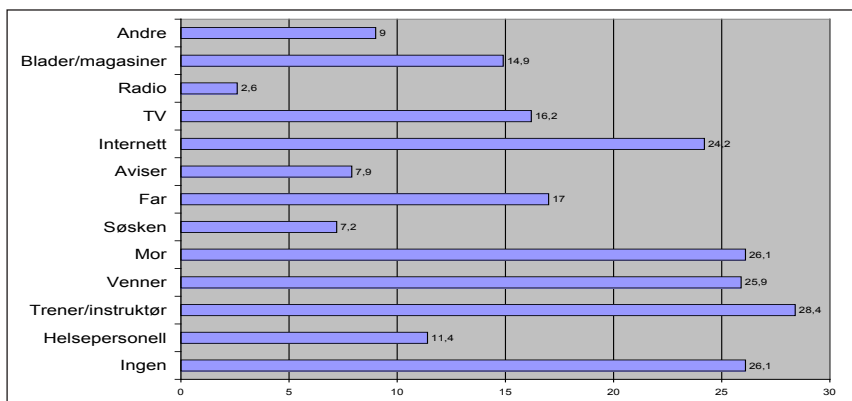

FIG. 3.7.3: HVEM MAN FÅR RÅD AV ANGÅENDE KOSTHOLD, (PROSENT) N= 5331

Hva da med kostholdsprodukter? Det har jo vært påstander om at det bare er en gradforskjell mellom det å bruke kostholdsprodukter og det å bruke dopingmidler. Vi ønsket derfor å avdekke ulike holdninger til kostholdsprodukter spesielt og ba respondentene å ta stilling til visse påstander. I fig 3.7.4 har vi fordelt svarene ut fra om de var enige i påstandene. Manglende enighet framkommer derfor kun indirekte gjennom disse svarene.

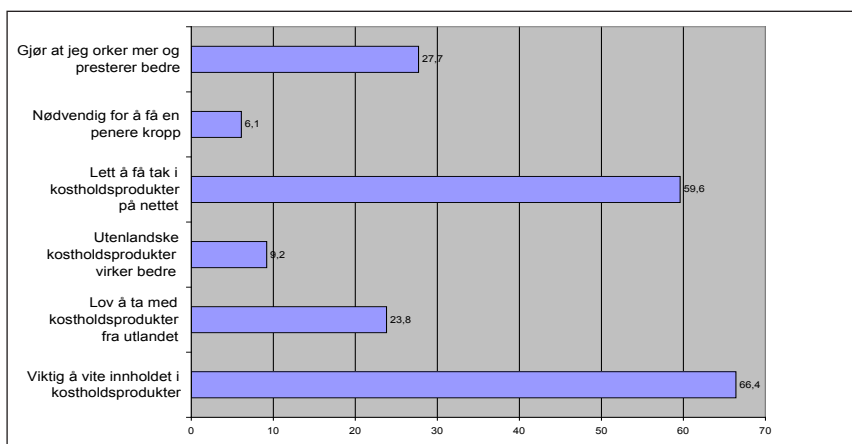

FIG. 3.7.4: HOLDNINGER TIL KOSTHOLDSPRODUKTER, (PROSENT) N= 5331.

Nærmere 2/3 mener at det er viktig å vite hva kostholdsproduktene inneholder. Det er grunn til å spørre seg om denne prosentandelen er høy eller lav? Nesten 60 % oppgir at det er lett å få tak i kostholdsprodukter på nettet. Etter at spørreskjemaet ble konstruert har Rema 1000 begynt å selge proteinpulver og lignende i sine forretninger. En rekke helsekostforretninger gjør det samme. Tilgjengeligheten for denne kategori kostholdsprodukter er dermed gjort betydelig lettere og gjør vårt spørsmål om tilgjengelighet nærmest overflødig. Fig 3.7.5 viser hvordan respondentene skaffer seg kostholdsprodukter.

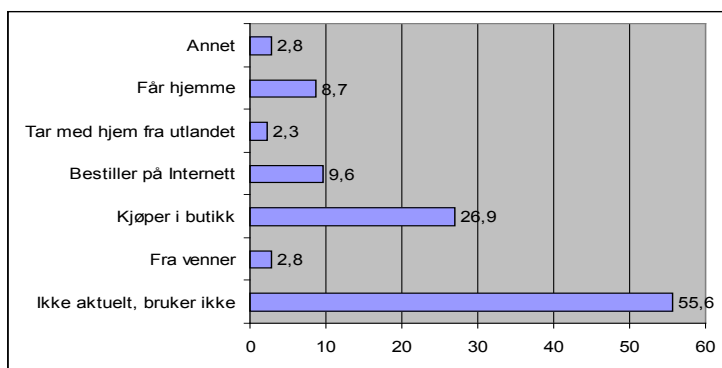

FIG. 3.7.5: HVORDAN MAN SKAFFER SEG KOSTHOLDSPRODUKTER, (PROSENT) N=5331

Det er visse forskjeller mellom de som har brukt eller bruker dopingmidler og de som ikke gjør det. Bl. a. er nesten 43 % av de med dopingerfaring enig i påstanden om at det er lov å ta med seg kostholdsprodukter med fra utlandet, mens kun 23 % av de som ikke doper seg hevder det samme. Denne forskjellen er signifikant ($P=0.002$). En større andel av de med dopingerfaring (27 %) er enig i at de utenlandske kostholdsproduktene virker bedre enn de norske sammenliknet med de som ikke har slik erfaring (8,5 %). Forskjellen er signifikant ($P=0.002$). Det er også en større andel blant de med dopingerfaring som er enig at kostholdsprodukter er

nødvendig for å få en penere kropp (19,5 %) enn blant de uten slik erfaring (5,4 %). Også denne forskjellen er signifikant. Nesten halvparten av de som har brukt eller bruker dopingmidler er enige i påstanden om at kostholdsprodukter er nødvendig for å orke mer og prestere bedre (47,6 %). Til sammenlikning var 27 % av de som ikke doper seg enig i denne påstanden. Forskjellen var signifikant (P=0.001).

3.8 Fysisk utfoldelse, treningsvaner og treningsmiljø

For mange unge er fysisk aktivitet eller trening en viktig fritidsaktivitet. Over 75 % av de spurte drev en eller annen form for trening eller fysisk aktivitet (Tab 3.8.a i vedlegg). Nesten 85 % oppgir at de har drevet regelmessig trening og/eller idrett i oppveksten. Det framkommer imidlertid ingen signifikante forskjeller mellom de som sier at de har brukt eller bruker dopingmidler og de som ikke har det med henblikk på tidligere idrettserfaring.

Når vi ser nærmere på de som oppgir at de er aktive, ser vi av tabell 3.8.1 hvor aktive de er.

TABELL 3.8.1: FORMER FOR FYSISK AKTIVITET FORDELT PÅ HYPPIGHET, (PROSENT) N=3794

	Går tur	Trener regelmessig	Trener og konkurrerer	Friluftsliv
Aldri	13,6	2,0	28,8	17,2
Sjeldent mer enn 1 g. pr. uke	35,0	5,9	19,2	50,1
1-2 g i uka	27,7	25,3	19,3	21,9
3-4 g i uka	11,8	36,7	15,7	6,7
5-6 g i uka	4,2	18,8	8,8	2,0
Hver dag	7,7	11,4	8,2	2,2
Total	100 (n=1390)	100 (n=1414)	100 (n=575)	100 (n=342)

Vi ser at det vanligste er å trene regelmessig 3-4 ganger i uka. På spørsmålet «Hvor viktig er trening og idrett for deg» svarte respondentene følgende (se fig 4.8.1):

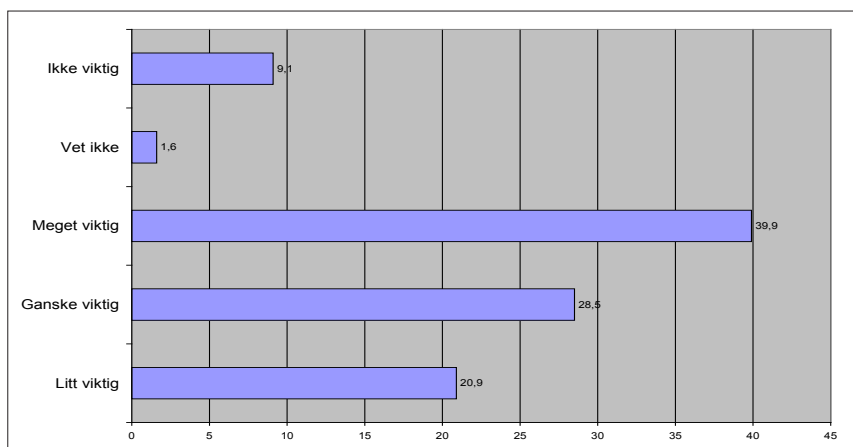

FIG. 3.8.1: VIKTIGHETEN AV TRENING OG IDRETT, (PROSENT) N=4928.

For nesten 40 av respondentene er trening og idrett «meget viktig». Spørsmålet er om det er viktigere for de som bruker doping? I tab 3.8.b i vedlegg ser vi fordelingen. Tallene kan gi inntrykk av at trening og idrett er mindre viktig for de som bruker eller har brukt dop enn de som ikke gjør det. Men en Z-test forteller at forskjellen mellom gruppene ikke er signifikant ($P=0,377$). Trening synes også å være en sosial aktivitet. Nesten 60 % av respondentene oppgir at de trener sammen med andre (fig 3.8.2). Kun ca 14 % trener alene. Det synes ikke å være noen forskjell på de som har brukt eller bruker doping og de som ikke gjør det med henblikk på hvem de trener sammen med (tab 3.8.c i vedlegg).

Det har lenge blitt antatt at visse treningsformer og treningsmiljø vil kunne føre til dopingmisbruk. På spørsmål om hvor de oftest var fysisk aktiv svarte 38 % at det var i et idrettslag; 37 % oppga at det var på et trenings-

senter/helsestudio mens resten trente i parker, langs veier eller på løkka (6 %), i skogen, på sjøen eller på fjellet (10 %) eller hjemme eller andre steder (9 %) (Tab 4.8.d i vedlegg). Er forekomsten av dopingmisbrukere større på treningsentre enn i idrettslag, og slik sett indikere at det førstnevnte treningssted kan være et risikomiljø?

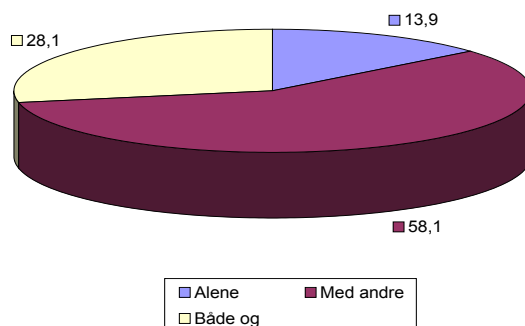

FIG. 3.8.2: HVEM RESPONDENTENE TRENER SAMMEN MED, (PROSENT) N= 3828.

TABELL 3.8.2: BRUK AV DOPINGMIDLER PÅ FORSKJELLIGE FORMER FOR TRENINGSTEDER I PROSENT.

	Treningscenter	Idrettslag	Utendørs	Annet
Bruker eller brukt doping	3,6	1,6	1,0	3,2
Bruker ikke doping	96,4	98,7	99,0	96,8
Totalt	100 (n=1390)	100 (n=1414)	100 (n=575)	100 (n=342)

Om vi tester forskjellen mellom treningscenter og idrettslag ved hjelp av Z-testen, finner vi ingen signifikant forskjell ($P=1,000$). Det betyr at vi ikke kan hevde at treningscenter i større grad enn idrettslag utgjør en risiko for å begynne med dopingmidler.

3.9 Viktige forhold, sosialt nettverk og framtidorientering

Hva er ellers viktige forhold i livet til respondentene? Er det forskjeller i hva som er viktig i livet mellom de som bruker doping og de som ikke gjør det og som kan være relevant for å forstå og forklare dopingbruken? I tabell 3.9.1 har vi sammenliknet svarene på spørsmål 20 i spørreskjemaet: «Hvor viktig er følgende forhold for deg?»

TABELL 3.9.1: VIKTIGE FORHOLD FOR RESPONDENTENE, I PROSENT (N=4931-4973)

	Brukt eller bruker doping	Ikke brukt doping	P
Ha det gøy med venner	85,7	97,0	0,000*
God kontakt med familien	82,3	93,1	0,000*
Få en god utdanning	76,6	92,3	0,000*
Være sunn og frisk	81,1	93,9	0,000*
Sett opp til/ respektert	79,0	84,6	0,170
Godt med meg selv	85,7	96,8	0,000*
Flott kropp og utseende	57,7	56,7	0,963
Ha mye penger	67,7	61,7	0,316
Spenning og variasjon	80,6	81,3	0,962
Trene mye og ofte	57,4	64,5	0,271
Ha en sikker jobb	87,8	91,8	0,189
Opplive nye steder/mennesker	80,6	79,2	0,829
Bli kjent og berømt	25,6	14,5	0,142
Bli best i verden	32,8	26,2	0,445

Det som synes å være viktigst for de som har brukt eller bruker doping er å ha en sikker jobb. Dette er også viktig for de som ikke bruker doping, men ikke det viktigste. For de som ikke bruker doping er det å ha det gøy med venner det viktigste. Sammenlikner vi forskjellene mellom gruppene

for å se om de er signifikante, forteller kolonne P i tabellen at det er 5 forhold som peker seg ut. Å ha det gøy med venner, god kontakt med familien, få en god utdanning, være sunn og frisk og ha det godt med meg selv er mindre viktig for de som har brukt eller bruker doping enn de som ikke har brukt det. Forskjellene mellom disse gruppene er klart signifikant (se kolonne P, signifikans merket *). Det er også verdt å merke seg at «ha en flott kropp og utseende» og «trene mye og ofte» er viktig for under 60 % i begge gruppene. I liten grad synes også berømmelse eller å bli best å være viktig blant disse ungdommene.

Tallene over synes å indikere at mangelfullt sosialt nettverk øker sjansen for bruk av dopingmidler. Dette kommer også fram gjennom flere andre svar. I svarene på spørsmål 11 «Hvem bor du sammen med nå?» går det fram (tab 3.9.a i vedlegg) at det er færre som bruker eller har brukt doping som oppgir at de ikke har flyttet hjemmefra, sammenliknet med de som ikke bruker doping (henholdsvis 78,3 % og 89,9 %; forskjellen er signifikant $P=0,001$)

På spørsmål om «Alt i alt, hvordan er ditt forhold til familien din?» svarte 82,9 % av de med dopingenerfaring at det hadde et godt eller bedre forhold til familien. Til sammenlikning oppga 92,9 % av gruppen uten dopingenerfaring det samme. Forskjellen er signifikant ($P=0,001$). Venner er et viktig nettverk. I figur 3.9.1 går det fram at de som bruker eller har brukt doping har noe dårligere vennskapsforhold enn de som ikke bruker doping. Kun for påstanden «Jeg har flere nære venner» er forskjellene signifikant ($P=0,000$).

Denne aldersgruppen er i en overgangsfase hvor nettopp «framtiden» blir viktig å ha et forhold til. De må gjøre seg tanker og planer om gjelder utdanning, jobb, reise osv. Vi spurte de om hva de ønsket de ville holde på med om fire år. Svarene framkommer i fig. 3.9.2.

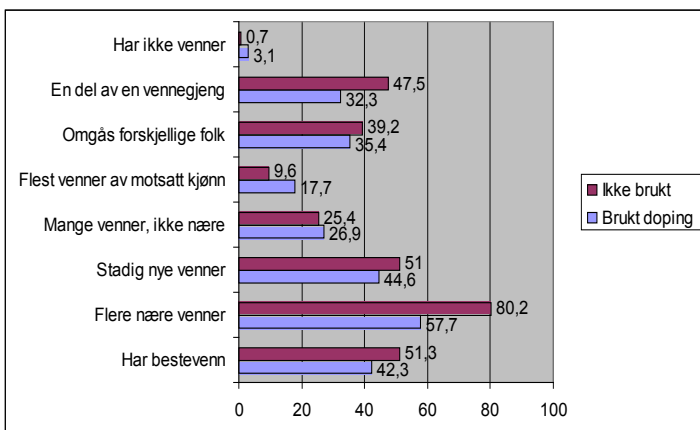

FIG. 3.9.1: VENNSKAPSFORHOLD FORDELT PÅ BRUK OG IKKE BRUK AV DOPING, (PROSENT) N=5017

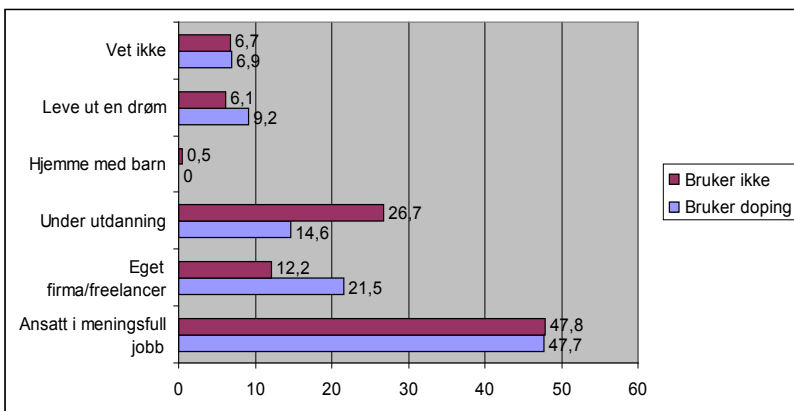

FIG. 3.9.2: FRAMTIDSØNSKER FORDELT PÅ BRUK OG IKKE BRUK AV DOPINGMIDLER, (PROSENT) N=5331

Selv og figuren viser visse prosentvise forskjeller mellom de to gruppene, er ingen av disse signifikante.

3.10 Oppsummering

Denne rapporten bygger på en surveyundersøkelse med 5331 respondenter. Kjønnfordelingen var 4464 menn (83,7%) og 838 kvinner (15,7). 0,5% av spørreskjemaene ble ikke godkjent.

Omfanget på de som hadde brukt eller brukte doping var 2,6%. Fordelt på kjønn ga en fordeling på 2,9% for menn og 1,0% for kvinner. Ved å sammenholde svarene fra ulike spørsmål kan det syntes en viss underreportering. Selv om rapporten justerer for en mulig underreportering bekrefter denne undersøkelsen et omfang omtrent som de andre nasjonale undersøkelsene som presentert innledningsvis.

De som bruker doping bruker i hovedsak anabole steroider (AAS) og testosteronpreparater. Det overraskende var at nesten 50 % svarte noe *annet* i alternativene som lå i spørsmålet. Brukerne av doping mente de ville bli deprimert og miste lysten på trening dersom de sluttet. Ytterligere 26,1 % mente at musklene ville forsvinne og at de ville begynne å lukte vondt dersom de sluttet med doping.

Tradisjonelle bakgrunnsvariabler synes ikke å kunne forklare dopingbruk. Det er kun enkeltvariabler som «*institusjon*» og «*fosterfamilie*» – om hvem som har vært dine omsorgspersoner i oppveksten - som viser en viss opphopning av respondenter med dopingerfaring.

Forskjellen i bruk av rusmidler mellom de med dopingerfaring og de uten er signifikant på stoffene tobakk, alkohol og hasj. Rapporten konfirmerer det andre forskningsarbeider har påpekt at de som bruker doping bruker også mer av andre rusmidler. Rapporten har ikke funnet sammenhengen mellom bruk av doping og andre rusmidler.

Nærmere 80 % var ganske fornøyd eller bedre med kroppen sin. Det gjaldt begge kjønn. Kun for svaralternativet «*Jeg er ganske misfornøyd*» var det signifikant forskjell mellom menn og kvinner. Når vi delte svaralternativene mellom dopere og ikke dopere fikk vi følgende forskjeller; 57,7 % i doping-

gruppa skammet seg over kroppen sin, mot 41,7 % blant de som ikke bruker dopingmidler. Denne forskjellen er signifikant ($P=0,008$).

Det er en klar tendens til at de som har dopingerfaring oftere kommer opp i bråk. Forskjellen mellom gruppene er signifikante for alternativet «*Ja, av og til*» og «*Nei, aldri*» mens for alternativet «*Ja, veldig ofte*» er forskjellen nesten signifikant (0,05 %, nivået ($P=0.054$)). Når det gjelder problematferdsparameter som *rent rulleblad, en eller flere dommer, en eller flere bøter og gjort ulovlig ting uten å bli tatt skiller* er forskjellen signifikant. Når det gjelder problematferd knyttet til vold er det også forskjell. Dette gjelder både det å bli utsatt for vold i ulike sammenhenger og det å utøve vold. For de med dopingerfaring er det å bruke vold knyttet til *å hjelpe andre* og fordi det «*gir et kick*».

Når det gjelder å ha mottatt hjelp fra sosiale hjelpeinstanser så er det bare Barnevernet og PP-tjenesten som skiller gruppene i den forstand at de som bruker eller har brukt doping oftere har vært i kontakt med disse instansene.

De som bruker doping er i hovedsak motivert ut fra ønske om en penere kropp. Det samme slår ut som mulig grunn til å bruke doping når hele populasjonen blir spurt. Når vi skiller på svarene mellom de med og uten dopingerfaring så finner vi hovedforskjellen mellom gruppene på det *å føle seg vel og det å få en penere kropp*. I dette spørsmålet ser vi også en klar forskjell mellom gruppene når det gjelder ønske om å vinne eller prestere i en idrett. Doperne er her forskjellig fra ikke doperne i at dette kan motivere for bruk, men dette synes å være en klart svakere motivasjon framfor å få en penere kropp.

Ser vi materialet under ett så er den ideelle mannskroppen *slank med markerte muskler* og den ideelle kvinnekroppen *tynn og slank*. De med dopingerfaring opplever en sterkere forventning om en idealkropp enn de som ikke har dopingerfaring.

I hele utvalget blir det å ha en *flott kropp* oppfattet som sunt og at det gir en bedre mulighet hos det motsatte kjønn. Overraskende mange mener at en flott kropp gir trygghet og status i samfunnet. Når vi ser disse spørsmålene splittet på brukere og ikke brukere av doping er forskjellen kun signifikant på dette med *sjanse hos det annet kjønn*.

De med dopingerfaring vet i større grad hvordan de skaffer seg doping. De fleste mener at det å skaffe seg doping gjøres best med å ta med hjem fra utlandet eller å kjøpe fra kamerater.

De med dopingerfaring har en mer inngående kunnskap om virkninger, bivirkninger og fysiologiske prosesser knyttet til bruk av doping.

Når vi spør hele utvalget framstår dopingbruk som negativt.

Bevissthet rundt kosthold og bruk av kosttilskudd er økende. Mer enn $\frac{3}{4}$ av respondentene sørger for regelmessige måltider. Mer enn halvparten tar også ekstra vitaminer og mineraler. Nærmere 33% bruker også kosttilskudd, 25% bruker proteinpulver regelmessig.

For alle påstandene er forskjellene mellom brukere og ikke brukere signifikante, med unntak av «*sørger for regelmessige måltider*», «*tar ekstra vitaminer og mineraler*» og «*bruker slankeprodukter*». Særlig stor er forskjellen mellom gruppene på svaralternativet «*tar proteinpulver regelmessig*»

Ser vi alle svarene under ett er det vanligste å trene regelmessig 3-4 ganger i uka og majoriteten av de spurte mener trening viktig eller meget viktig. De fleste i vår undersøkelse trener sammen med andre.

Når det gjelder forhold som framtidsorientering, sosiale nettverk er det klare skiller mellom brukere og ikke brukere. De med dopingerfaring var mindre opptatt av å ha det *gøy med venner, god kontakt med familien, få en god utdanning, være sunne og friske* og ha *det godt med seg selv*.

4

Diskusjon, implikasjon og veien videre

4.1 *Omfang*

Denne rapporten bekrefter mange funn som andre forskningsarbeider også har funnet.

Når det gjelder omfang så bekrefter denne undersøkelsen de nasjonale undersøkelsene fra 1990-tallet. Vi har i denne omfangsundersøkelsen funnet at 2,9 % av guttene og 1.0 % av jentene oppgir å bruke eller å ha brukt doping. Tallene fra Pedersen 2001 er henholdsvis 2,3 1.3. I undersøkelsen til Wickstrøm (2001) er tallene 1,2 % for menn, 0,6% kvinner.

Det som går igjen i alle undersøkelsene også i vår egen er at brukerfrekvensen er høyere og til dels betydelig høyere hos menn enn kvinner. Det som brukes av dopingmidler er fortsatt anabole steroider og ulike testosteronpreparater. Det som var overraskende i vår undersøkelse er at nesten halvparten av de spurte også hadde brukt noe annet enn det som var i svarkategoriene.

4.2 *Sammenhenger mellom doping, andre rusmidler og problematferd*

I nasjonale og internasjonale studier blir bruk av AAS og annen narkotika trukket fram. Det er i en sammenheng eller igjen det er i miljøer som

oppgir å bruke AAS overhyppighet av andre rusmidler og narkotiske stoffer (Haug et.al 2004;18-19)

I vår rapport ser vi at bruken av doping er omtrent like mye brukt som Ecstasy, amfetamin, heroin\ kokain eller piller (Valium, Rohypnol). Spørsmålet gjaldt hva de hadde brukt de siste 12 mnd. Det desidert mest brukte rusmiddelet er alkohol (85%).

Denne rapporten slår fast at bruk av doping kan være en prediktor for bruk av hasj/marihuana alkohol og tobakk/snus. For de andre rusmidlene syntes også tendensen å være klar, men forskjellen mellom de med doping-erfaring og de uten var ikke signifikante. Men vår rapport kan ikke slå fast hvilket misbruk som fører til det andre.

4.3 Bruk av doping og psykisk helse

Vi har i denne rapporten sett på dette med psykisk helse og doping knyttet til kroppsoppfatning. Vi stilte spørsmål om hvor fornøyde de var med kroppen sin og strategier for å møte en eventuell misfornøydhet med egen kropp samt strategier for skjule det at de var misfornøyd. I vår undersøkelse er det signifikant forskjell på de med dopingerfaring og de uten. 58% av de med dopingerfaring skammet seg over kroppen sin mot 42% av de uten dopingerfaring. Denne forskjellen var signifikant.

4.4 Problematferd

Utgangspunktet for dette forskningsprosjektet ligger i de anbefalinger som kom i rapporten *Doping et samfunnsproblem?* (Haug et.al 2004). I denne rapporten blir det påpekt at doping i mange og ulike forsknings-sammenhenger blir sett på som en årsak til eller en prediktor for problematferd. Dette er problematferd som vold, kriminalitet og bruk av annen rus (Bach 2005, Moberg och Hermansson 2006, Klötz 2008).

Denne rapporten slår også fast at de med dopingerfaring oftere havner i bråk enn de uten dopingerfaring. I gruppen med dopingerfaring har 25% vært utsatt for vold *på byen* mens tallet for de uten dopingerfaring er 11%. Forskjellen er signifikant.

Gruppen med dopingerfaring har også oftere vært utsatt for vold enn de uten dopingerfaring, men de har også brukt vold oftere en den andre gruppen.

Når det gjelder bruk av vold er forskjellene også klare. De med dopingerfaring har brukt vold i situasjoner som; *for å hjelpe andre* og *fordi det gir et kick*. Dette er voldsutøvelse som foregår i det offentlige rom, og det er vold knyttet til sosiale situasjoner hvor det oppstår et definert behov for å bruke vold, men også et ønske om å utøve vold fordi det oppleves spennende. På samme måte som vold, konfirmerer denne rapporten at kriminalitet er en prediktor for dopingbruk. De med dopingerfaring er signifikant mer kriminelt belastet. De har *flere bøter* og *flere dommer* og de har oftere *gjort ting uten å bli tatt* og de har oftere *vært i konfliktråd*. Naturlig nok er det færre med dopingerfaring som har rent rulleblad.

Når det gjelder kontakt med hjelpeinstanser så er forskjellen mellom gruppene bare signifikante på bruk av barnevernet og PP- tjenesten.

Også i vår rapport blir det konstatert at doping er en prediktor for problematferd. Men samtidig kan ikke vi slå fast hva som kommer først og hva som utløser hva. Den kvalitative oppfølgingsstudien kan gi muligens gi et mer nyansert svar på dette.

4.5 Motiver for doping

Under teorikapitlet påpekte vi mulige forklaringer på doping som en del av vår tids kroppskultur. Kroppen blir i en slik sammenheng et symbol eller et display for hva som er viktig og hvilke samfunnsmessige verdier

og normer den enkelte har sluttet seg til. Kroppen er både et symbol for hva vi mener er viktig og et kommunikasjonsmiddel for det samme (Skårderud 1991, Shilling 1993, Dutton 1995, Turner 2008).

I vår rapport finner vi et klart motiv for doping knyttet til det å forme kroppen og det å føle seg vel. Doping motivert som et middel for å vinne i en idrett eller fysisk å prestere noe i en idrett er i mindre grad aktuelt. På spørsmål om hva som er den ideelle kroppen kom det i vår undersøkelse fram små forskjeller mellom de med dopingerfaring og de uten. I spørsmålet om hva som var den ideelle mannskroppen finner vi en signifikant forskjell på at med dopingerfaring syntes at kroppsbyggerkroppen er den ideelle. Men også de med dopingerfaring holder høyt opp modellkroppen med markerte muskler som den perfekte kroppen på samme måte som hele utvalget. Slik som den kommersielle kroppen framstilles gjennom reklame film og i ungdomskulturen.

Det som framsto mer som en overraskende tendens i rapporten var at de med dopingerfaring tilsynelatende hadde et mer negativt forhold til egen kropp. I spørsmål om ulike kroppsdelar og hvor fornøyd utvalget var med disse var de med dopingerfaring gjennomgående mer misfornøyd og enda mer overraskende, de svarte *vet ikke* i langt større grad enn de uten dopingerfaring på direkte spørsmål om i hvilken grad utsagn sentrale kroppsdelar passet. Disse forskjellene var ikke signifikante, men de var så gjennomgående at dette poenget bør følges opp i framtidige studier.

Vi vil avslutningsvis trekke opp noen diskusjoner og tema som framtidig forskning doping som samfunnsproblem kan fokusere. Dette er tema eller forhold som vi gjennom en fortolkning av resultater og gjennom tendenser vi finner dukker opp som mulige oppfølgingstema.

4.6 *Marginalitet – maskulinitet i «krise»*

Vi hadde i de innledende teoretiske drøftingene perspektiver rundt marginalisering. Marginalisering handler om grupper eller om klasser, men det handler også om kjønn. Kan vi i våre tall se om vi finner belegg for å påstå at doping som samfunnsproblem kan plasseres inn i en debatt om marginalisering i et kjønnsperspektiv? Vi skal først se litt på noen teoretiske oppspill på dette for så å henlede marginalitetstenkningen over på mannsrollen denne rollens «utydlighet». Kanskje en framtidig forskning på doping bør angripe fenomenet i et mannsrolle og eller i et maskulinitetsperspektiv?

Marginalitet i vår rapport støtter seg til en forståelse av begrepet som det å ikke få eller å blir hindret i å delta i viktige integreringsprosesser i samfunnet. Det er mange og ulike prosesser som ligger bak en marginalisering som ikke skal diskuteres her. Poenget er at våre funn på noen områder peker i retning av at de som bruker doping har kjennetegn som går igjen i marginaliserte grupper. Det handler om rus, kriminalitet, lavere framtidsorientering, betydning mindre opptatt av å få fast jobb osv. Dette kan indikere at doping og problemene rundt dette misbruket kan forstås i en bred tilnærming til unge mennesker og de marginaliseringsprosessene vi finner innenfor skole, utdanning, arbeidsmarked osv. I 1996 skrev Willy Pedersen om *Marginalitetens reproduksjon* (Pedersen 1996) og tok utgangspunkt i den arbeidsløsheten og de krisene som Europa og Norge hadde vært gjennom på tidlig 1990 tall. Hans longitudinelle studie viste at risiko faktorer ved familiebakgrunn, atferdsproblemer som barn, drop-out fra skole og arbeidsløshet i ung alder fulgte et klassemønster og at «arbeiderungdommen» gjennom vanskelig oppvekstvilkår reproduserte den marginaliteten som var årsaken til den samme oppvekstsituasjonen (Pedersen 1996;21). Vår respondenter har en 10 års periode bak seg hvor mange av de usikre faktorene knyttet til arbeid og inntekt osv ikke på samme måte har kunnet prege oppveksten. I Norge har vi hatt en sammenhengende økonomisk opptur i nesten 10 år og arbeidsløshet har nesten ikke eksistert.

Det er ikke dermed påstått at de økonomiske tidene som Norge har lagt bak seg nå ikke skaper forskjeller og større og mindre grupper i en marginal livssituasjon, men det blir en annen debatt.

Vi kan derimot gi noen innspill til marginalitet knyttet til kjønn og at de generasjonene som vi her snakker om opplever en marginalisering gjennom en mulig maskulinitetskrise. Det har de siste årene vært skrevet mye om klassereiser om samfunnsmessige konsekvenser av industrisamfunnets forsvinning osv. Langt på vei er denne klassereisen like mye en maskulinitetsreise. Når industrien og kroppsarbeidet ble borte forsvant en del av arbeidsklassen, men det var også en maskulin rollemodell som ble borte.

Med begrepet maskulinitetskrise menes i denne sammenhengen at for mange unge menn har få eller ingen positive maskuline rollemodeller å identifisere seg med. Fravær av den klassiske maskuline rollemodellen i betydning kroppsarbeider eller industriarbeider eller den mentale forståelsen av maskulinitet som en *fysisk beskytter, en som verner om, ta de svakes parti* osv. som kunne kalles den klassiske maskuline modellen er borte. Det som blir tilbake er innholdstomme, men kulturelt overtydelige fantasi-figurer som ikke gir en referanse i det virkelige livet. Tilbake står noen unge menn uten annen mulighet enn å eksperimentere seg fram i en verden som skiller dårlig mellom fantasi og virkelighet på hva det vil si å være mann som kjønn og som positiv komplementær rollemodell.

Mange vil si at dette er en romantisert forenkling og en maskulinitetsoppfatning som aldri har eksistert. Det vil også kunne bli hevdet at de maskuline modellene som her etterlyses ville i dagens samfunn kun representert anakronistiske løsninger. Samfunnet har gått videre og disse modellene er ikke lenger gjenkjennbare. Som en fysisk rollemodell er dette riktig, men som mental modell en som gir identitet knyttet til det å fylle en rolle kan det være grunn til å stoppe opp å se etter noen forklaringer på kropp og doping i dette perspektivet.

Den praktiske kjønnspolitikken har gitt menn og kvinner et bedre liv og gjort samfunnet mer homogent. Menn har gjennom endringer i tradisjonelle kjønnsroller fått et større repertoar å være menneske i. Men kan være hjemme i permisjon med små barn, trille barnevogn og hente i barnehagen uten at dette bryter ned våre oppatninger innenfor et rådende kjønnsrollemønster. Menn har også fått utvidet sitt kulturelle handlingsrom ved å kunne bekjenne seg til en *metroseksualitet* hvor sminke klær og personlig stil langt på vei gir feminine konnotasjoner. Dette har festet som gangbar identitet i noen unge menns verden.

Spørsmålet eller det vi må utfordre oss på er om vi denne utviklingen mistet noe på veien? Kjønnspolitikken har i stor grad handlet om å få menn over på den tradisjonelle feminine arenaen. Etterlot denne utviklingen seg et vakuum? Dette har vært viktig, men like viktig er det arbeidet som står igjen å få menn som kjønn inn på de resterende sosialiseringarenaene for våre barn. Menn må inn på en helt annen måte i barnehage, skole og utdanning som menn fordi samfunnet har gjennom mer enn 30 år hamret inn betydningen av kjønn er viktig i de fleste sammenhenger. Forsvant noen av de tradisjonelle positive maskuline rollemodellene på veien mot barselgruppene og i pappapermisjonen?

Dette er spørsmål som regjeringa la fram i st. meldingen; *Menn, mannrollen og likestilling* (St.meld. nr.8 (2008-2009)). Slik vi leser denne meldinga er det nettopp slike forhold rundt det å være mann og tenke likestilling som St.melding nr 8. tar opp. Utfordringen blir å ta skrittet litt lenger for å se på gutter og menns totale livssituasjon. Hvordan oppstår de klare kjønns spesifikke marginaliseringsprosessene? Det som ytterligere gjør dette spørsmålet interessant er jo at til tross for den positive effekten av kjønnspolitikken er det et faktum at menn fortsatt er overrepresentert innefor kriminalitet, selvmord, brå og voldsom død, rus, dårlige skoleprestasjoner og, som denne rapporten peker på, bruk av doping.

4.7 Anomi

Er det å bruke doping noe vi kan forstå innenfor avviksteorier? En tolkning av våre funn gir muligheter til å finne fram en av sosiologiens klassikere rundt tematikken tilpasning eller avvik og anomi. Robert K. Merton (1968) har gitt nyttige bidrag i å forstå hvordan et moderne samfunn skaper umulig skiller mellom de målene samfunnet setter opp som viktig og de midlene som samfunnet gir individene mulighet til å bruke for de samme målene. Sagt med andre ord: samfunnet generer gjennom ulike prosesser mål eller verdier for suksess som veldig mange medlemmer i samfunnet blir fratatt muligheten til å nå. I dette gapet mellom det ideelle og det mulige oppstår det Merton kaller anomi.¹⁷ Anomi blir av Merton¹⁸ forklart som;

Anomie is then conceived as a breakdown in the culture structure, occurring particularly when there is an acute disjunction between the cultural norms and goals and the socially structured capacities of members of the group to act in accord with them. In this conception cultural values may help to produce behavior which is at odds with the mandates of the values themselves

(Merton 1968;216).

Merton bruker betydningen av rikdom i det amerikanske samfunnet som eksempel på hvordan rikdom blir manifestert som en absolutt verdi, mens samfunnet samtidig legger klare begrensninger på mulighetene til å nå det samme målet.

Den neste utfordringen er å analysere ulike tilpasninger som aktørene i samfunnet velger for å tilpasse seg situasjonen. Merton deler disse tilpas-

---

¹⁷ Gresk fra *anomia* lovløshet. Betegnelse på en samfunnsmessig tilstand der hvor spesielt normer og verdier er svekket som styrende prinsipper (Korsnes 2008;16)

¹⁸ Anomi er et begrep som Merton «låner» av Emile Durkheim (1993; 215). Durkheim er mest kjent for å bruke begrepet som en av flere «makroforklaringer» på selvmord.

ningsstrategiene inn i fem kategorier. Den første er *konformitet*. Her vil individene velge å akseptere både målet og midlene. Langt på vei er dette den vanligste tilpasningen i samfunnet. Den neste tilpasningsstrategien er *innovasjon* som handler om å akseptere målet men ikke midlene. Dette er spesielt denne tilpasningen som brukes i økonomisk kriminalitet. Her har målene blitt akseptert, men de normative og aksepterte metodene for å nå dette suksesskriteriet er ikke akseptert. Innovasjon kan også brukes for å forstå logikken i den moderne idretten knyttet til doping og andre ikke aksepterte handlinger. Innovasjon i en slik kontekst handler om underlegge seg idrettens logikk om å vinne for enhver pris. Det å vinne er alt det er det viktigste og det er viktigere enn å vinne på den riktige måten (Merton 1968;189)¹⁹ Den tredje tilpasningsstrategien er det Merton kaller *ritualismen* (s. 203) som oversatt kan bety regelstyrt. Denne tilpasningen har ingen oppfatning av målene i samfunn, men følger spillereglene på en rituell måte som gir en form for trygghet. Den neste tilpasningen er *tilbaketrekning* (retreatism). De som velger denne strategien har «gitt opp». De aksepterer verken mål eller midler og har heller ingen strategier for å forsøke tilpasse seg noe av dette. Den femte og siste individuelle tilpasningen er det motsatte av tilbaketrekning nemlig *opprør*. De som velger denne tilnærmingen setter seg utenfor samfunnet i både å akseptere målene og med hvilke midler som brukes.

Hvorfor er begrepet anomi en mulig tolkning av våre funn? Her må vi se på teoriene om kroppskultur. Dersom vi tar med svarene fra alle i undersøkelsen ser vi at en vellykket kropp uttrykker seg gjennom sunnhet, trygghet, status i samfunnet og at nesten 30% mener at en pen kropp gir fordeler i arbeidsmarkedet. Samfunnet holder opp en idealkropp som viktig som bærer av grunnleggende positive verdier og som et middel i konkurranse om goder, som status arbeid og respekt. Hvordan når vi disse

---

¹⁹ En annen tilnærming til dette med å definere avvik i idretten er å skille mellom over og underkonformitet. Overkonformitet kan forstås som doping der ønske eller viljen til å vinne det å sette rekorder overskygger reglene for å nå de samme målene. (Coakley 1994)

målene? Det store flertallet er konforme og aksepterer å ta i bruk de «vanlige midlene» som slanking og trening. De avviser også de «ulovlige midlene». De har en oppfatning om at doping er negativ, den er sett på som juks og en handling som burde kriminaliseres. Det er imidlertid en gruppe som ikke gjør det. Vi kan se de som innovative. De aksepterer målet som viktig, men de aksepterer ikke akseptable midlene. Denne lille gruppen velger den avvikende strategien for å oppnå det som er det gjeldende eller aksepterte kroppsidealet. Vi kan også tolke doping som et slags opprør og jakt på frihet. Det handler om å bruke de midlene som finnes, det å forkaste normative oppfatninger og eksperimentere med egen kropp i en relevant kontekst. Velger vi en slik tolkning kan vi se bruk av doping som en protest på samme måte som bruken av noen narkotiske stoffer er det.

Dersom denne analysen fra den klassiske sosiologien gir mening til handlingene knyttet til dopingfenomenet, hva gir den av ny forståelse? Et av målene i denne rapporten var å forsøke å se doping i en større samfunns-kontekst. Ved å anlegge analyser som trekker inn begrepet anomi, er vi kanskje på vei til å forstå bruk av doping som et virkemiddel i å etablere og vedlikeholde relasjoner i en ungdomskulturell kontekst. Doping er ikke det sentrale problemet; doping er et uttrykk for et problem. Problemet i samfunnet er et kroppsideal som gjør bruk av doping til en mulighet. Bruk av doping er på egne premisser en rasjonell handling i en gitt kontekst. Dersom vi ser dopingproblemet i en slik sammenheng så får dette problemet likheter med andre problemer som spiseforstyrrelser, rus, og noen former for kriminalitet. Det gjør ikke dopingproblemet enklere, men problemet kan forstås i lys av en faglig bredere tilnærming.

4.8 Identitet

Doping handler om kropp og kroppsforming. Bruk av doping kan paradoksal nok sees som et ønske om å forme kroppen som ledd i en mer omfattende form for identitetsbygging en identitetsbygging som grunnleg-

ges på avvikende atferd. De som har dopingerfaring drikker mer røyker mer og bruker mer av mer av noen narkotiske stoffer. De er involvert i voldsepisoder enten som offer eller gjerningsmann og der involvert i bråk sammen med venner i en sosial sammenheng i det offentlige rom. De med dopingerfaring er mindre opptatt av gode relasjoner til familien og har lavere framtidsorientering i betydning av at å få en god utdanning er viktig. I vår undersøkelse har vi ikke klart å finne retningen eller hva som ledet til hva som kommer først. Vi vet ikke om doping er det som fører til disse handlingene eller om det er allerede et etablert rusmønster og kriminalitet som fører til doping. Men det som kan være en rimelig tolkning er at denne gruppen har et prosjekt på gang som skal ende opp i det å bli til noe, en identitet (Barland 1997; 159-162).

Forming av kroppen handler om å oppnå noe som samfunnet holder opp som viktig nemlig sunnhet, det å være trygg og det å få innpass hos det motsatte kjønn det å bli verdsatt. De som bruker doping velger en avvikende måte å realisere disse samfunnsmessige verdiene. Selv om våre funn ikke gir en fullverdig forklaring på hva som fører til hva så kan våre funn lede oss inn i en annen viktig debatt om individualisering og i neste omgang hvordan dette igjen virker inn på identitetsprosesser.

Individualisering som prosess og som en prosess som særlig har preget samfunnsutviklingen i overgangen fra det tradisjonelle til det moderne er ikke nytt i sosiologien (Krange og Øya 2005;11-34)²⁰. Denne overgangen har særlig blitt beskrevet som en overgang fra det tradisjonsbunnede til det åpne og til det som er fritt for tradisjoner og rammer for i ungdommers liv. Kort kan vi si at individualiseringsprosessen som tema handler individets betingelser, muligheter og begrensninger i overgangen fra det tradisjonelle til det moderne samfunnet (Krange 2004;17). Med endringsprosesser mener vi ikke at individualiseringen er produkt av hendelser eller forløp,

---

²⁰ Sosiologien som fag er vel egentlig et resultat av beskrivelser og analyser av modernitetens betingelser for individ og samfunn (Østerberg 1999; 11-23).

men like gjerne en motor eller en generator i en moderniseringsprosess. Denne prosessen er ikke avsluttet og den opptrer på ulike måter innenfor ulike deler av samfunnet. I forhold til ungdom som kategori er individualiseringsprosessene tradisjonelt opptatt av unge menneskers bakgrunn, status klasse og kjønn som forklarende variabler for å forklare hvordan og hvorfor ungdom gjør sine valg. Vi vil i denne rapporten diskutere om dette er fullgode teorier i å forklare ungdommers oppvekst.

Modernitetens individualiseringsprosesser antas altså å inneholde noe nytt. Og i denne sammenhengen er det altså modernitetsteorier som har kommet for fullt fra 1980 og framover. Grunnelementet i disse teoriene er at tradisjonelle sosialiseringprosesser blir borte. Orienteringspunkter som klasse, oppvekstforhold og andre sosiale og kulturelle dominanter er ikke lenger virkningsfulle. Individualiseringsprosessen i det moderne er åpen, den gir rom for definering og selvdefinering uavhengig av tidligere oppfatninger eller sosialiseringmarkører. I sum kan vi si at inne for sentrale teorier om moderne individualiseringsprosessen er det sterkt økt grad av liberal frihet. Du kan bli hva du vil, men det ligger også en forutsetning om at du må bli noe og det er ditt ansvar. De mest kjent og toneangivende leverandører på 1980 og 1990 tallet av teoretisk tenkning rundt dette er Anthony Giddens (1991), Ulrich Beck (1992, 1997) og Zygmunt Bauman (2000).²¹ Vi vil i denne rapporten bruke disse teoretiske tilnærmingene, men vi ønsker å bruke de med en viss kritisk distanse.

Vi kan kalle de nevnte samfunnsviterne for ny- klassikerne. Spørsmålet videre blir om Giddens, Beck og Bauman mener det samme om individualisering og identitetsdannelse? Viktige nyanser og analyser som gjøres kan fort bli borte ved å lage et felles begrepsapparat for forfatteren (Krangle 2004;32-34). Det finnes et felles grunnlag som kan destillere de ulike

---

²¹ Vi skal i denne rapporten ikke gå gjennom hver enkelt av disse forfatteren. Det er det ikke plass til og det er heller ikke nødvendig. Rapporten kommer til å diskutere resultatene i lys av bla. arbeidene til Engelstad og Ødegård (2003), Krangle (2004), Krangle og Øya (2005) Aakvaag (2008a ,2008b)

teoriene til «en teori» som igjen spiller opp en viktig diskusjon knyttet til vårt prosjekt.

Forfatterne har en felles bekymring knyttet til sine analyser av moderniteten. Individualisering gir frihet til å forme seg, men den åpner samtidig for utfordringer. Det er også en felles oppfatning om mulige katastrofer hvor det trygge forutsigbare og oversiktlige samfunnet utfordres av det moderne som er kjennetegnet av det skiftende og det usikre.

Modernitetens skiftende og usikre samfunnsorganisatoriske vesen er en av sosiologiens grunntema og er etter min mening heller ikke spesielt originalt. Dersom vi går til andre klassikere ser vi at Peter Berger et.al (1974) diskuterte og utledet de samme noe dystre analysene av individets muligheter og framtid i det moderne. I denne teksten blir moderniteten og individualiseringsprosessene beskrevet som åpen ,med færre faste orienteringspunkter, den er differensiert og pluralistisk som setter krav til å velge og reflekter og tilslutt er den orientert mot individet. Individet som kategori har rettigheter og plikter, men også krav til å velge og etablere seg i samfunnet (Berger et.al 1974; 77-80)²². Konklusjonen er ikke veldige optimistisk;

Consequently it should not be a surprise that modern man is afflicted with a permanent identity crisis, a condition conducive to considerable nervousness

(Berger et.al 1974;78).

Berger et al var heller ikke «først ute» med disse dystre utsikten. Vi kan gå enda lenger tilbake. I 1941 skrev Erik Fromm boka *Flukten fra friheten* hvor han innleder;

---

²² For en grundig gjennomgang av denne modernitetsbeskrivelsen kan Rune Å. Nilsen (1994; kap.16) anbefales. I denne analysen mener forfatteren at det er mulig å spore disse trekkene helt tilbake til Max Weber og hans modernitetsdiagnose.

Denne bokens tese er at det moderne menneske - frigjort fra det før-individualistiske samfunns bånd som samtidig gav han sikkerhet og begrenset hans utfoldelse, ikke har oppnådd frihet i positiv forstand som virkeliggjørelse av hans individuelle jeg, følelsesmessige og sanslige muligheter. Selv om frihet har mennesket uavhengighet og rasjonalitet er han også blitt isolert og dermed bekymret og maktesløs (s VII)

I 1965 kommer det en ny utgave av boka hvor Fromm påpeker i innledningen at de tendensene som han analyserte i førsteutgaven nå bare forsterket fordi frykten for atomvåpen, befolkningsvekst og andre muligheter for ødeleggelser nå var overhengende.

Modernitetstenkning innevarsler altså prosesser i vår samtid som vi langt på vei ikke vil klare å mestre. Det handler om de-stabilisering, om frafall av styrende strukturer og en ambivalent individuell frihet. Det er uklart når og hvorfor disse prosessene startet videre må det være lov å etterlyse empiriske prosjekter som underbygger dette. Spørsmålet blir om dette er teorier som holder «hva de lover» i møte med empirisk forskning? Det som er viktig er at den ny-klassiske modernitetsteorien på mange måter representerer en tradisjonell debatt på ny måte (Krange 2004;34).

Den neste utfordringen blir å avgrense de teoriene til det som er aktuelt denne rapporten. Selv om ikke Giddens, Bauman eller Beck har ungdom som sentralt tema i sine analyser så er jo nettopp ungdoms identitetsdannelse det vi forsøker å trenge litt dypere inn i.

Et samfunn som «destabiliseres» og mister viktige orienteringspunkter etablerer en «ny» kontekst. Når tradisjonelle kategorier som oppvekstforhold, kjønn, klasse, bosted osv ikke lenger er virksomme i unge menneskers oppvekst og identitetsdanning må sette seg selv i sentrum (Krange 2004;37). Dette bryter veldig med tradisjonelle samfunnsvitenskaplige analyser. Spesielt innenfor analyser av problematferd som rus, bruk av

illegale stoffer og kriminalitet. Når implikasjonene av modernitetsteoretikerne forteller oss at dette er en type atferd som ikke lenger kan forklares helt eller delvis med bakgrunn i oppvekst så står vi ovenfor en «nye» sosialiseringprosesser i samfunnet. Dette er så grunnleggende nytt at det bør raskt etableres gode forskningsprosjekter som utfordrer dette gjennom empirisk studier (Kränge 2004).

Det som også utfordrer denne ny- klassiske samfunnsteorien om det flytende er jo andre tunge samfunnsteoretikere som har preget faget i samme periode. Pierre Bordieu har med sitt begrep *Habitus*, forstått som predisposisjoner eller bevist eller ubevist pregning gjennom oppvekst, beholdt en tung argumentasjon om at sosialisering ikke helt kan forkastes som forklaring på menneskers valg. Når vi også tar med Bordieus (Bourdieu 1995), utledning om *felt* og *kapital*, forstått som feltspesifikk (klasse) kunnskap som igjen påvirker (ubevist) den enkeltes habitus blir tanken om det totale frie og upregende individet ikke så absolutt som vi finner det i ny -klassiske teoretikerne (Broady 1991;225, Kränge 2004; 63-65)

Hva er svaret på dette? Er en forsiktig kritikk eller nyansering av de tunge samfunnsteoretiske bidragene til Giddens, Beck og Bauman det samme som å ikke se betydningen av disse? Ikke nødvendigvis. Den faglige motpolen til modernitetsteorien eller til samtidsdiagnosen er tradisjonelt klasseanalysen eller ulikhetssosiologien (Aakvaag 2008a;73). Det som kjennetegner denne analysen, som andre samfunnsanalyser, er ønsket om å frambringe en helhetsanalyse av hva som er det sentrale i å beskrive og forstå sosiale prosesser og strukturer

I klasseanalysen er individets forholdet til produksjon og økonomi sentralt. Videre hvilke hovedgrupper samfunnet består av (økonomiske og sosiale klasser) og hva som er forholdet mellom disse klassene (klassespesifikk fordeling av goder og byrder). Det som er de dominerende konfliktlinjene i samfunnet er konflikten mellom klasser (klassekampen). Dette er en

helhetlig samtidsdiagnose som empirisk kan testes, men den kan i sin konformitet virke lite nytenkende.

I tillegg til å være en samtidsdiagnose om klassekonflikter så er det en diagnose over samfunnet ulikhet og reproduksjon av ulikhet. Tradisjonelt vil denne tilnærmingen til samfunnsanalyse i hovedsak å beskrive, forklare og forstå samfunnsdynamikken og utviklingen etter konfliktlinjer som har sitt utspring i økonomi, produksjonsforhold og klassekonflikter. Konflikter som springer ut av den ulikheten som oppstår i fordeling av goder og byrder i samfunnet (Ibid ;75)²³. Tradisjonelt har klasseanalysen tatt utgangspunkt i det vertikalt differensierte samfunnet og at dette er en samfunnstype som skaper ulikhet fordi resurser og tilgang på goder er ulikt fordelt og videre at denne ulikheten blir reproduisert gjennom den samme skjeve fordelingen. Litt grovt sagt så er dette en samfunnsformasjon som i liten grad har muligheten til å endre seg. Kritikken mot klasseanalysen har vært at den er opphengt i tradisjonell samfunnsteori og mangler evnen til å ta opp i seg å forstå hvordan et moderne samfunn fungerer eller samvirker. Klasser forsvinner og de erstattes med andre kategorier, mens klasseanalysen fortsetter som om ingenting skulle være endret (ibid;84).

Hva blir det fruktbare resultatet av å holde opp to ulike måter å forstå samfunnsutvikling på i vår rapport? Da er vi tilbake på begrepet identitet. Vi mener at rapportens funn ligger et sted mellom disse standpunktene. Vi ser at doping henger sammen med klassiske marginalitetsfenomen som rus, kriminalitet og annen sosialt reprodusert problematferd. Det er fortsatt og vil komme til å være slik at oppvekst, bakgrunn, kjønn og det vi kan kalle «levd liv» former oss bevist eller ubevist og ligger til grunn for ulike handlingsalternativer gjennom oppvekst og voksent liv (Krange 2004).

---

²³ «Er det håp for klasseanalysen» spør Knud Knudsen (2005) I denne artikkelen presenteres og diskuteres noen nyere teorier basert på tradisjonelle klasseanalyser. Artikkelen konkluderer med at en revitalisert klasseanalyse vil kunne gi nyttige bidrag til samfunnsfaget.

Det som kanskje er det beste forsvaret for modernitetstenkningen er ikke fraværet av påvirkningstrukturer som forklaring på valg, men at det faktisk er en mulighet for å velge og det åpnes for å velge annerledes. Men når vi ser de store tall så er det klart at vi ennå velger og handler med bakgrunn i nettopp oppvekst, klasse kjønn osv.

Denne rapporten peker på noe tradisjonelt, men også på noe som er nytt. Ungdom er overlatt til seg selv på en helt annen måte å forme et liv, det å bli til noe. Og mulighetene og valgene er flere og de kan virke vanneskelige og krevende i et skiftende og stadig endrende samfunn. Det de ønsker å bli viser de gjennom en kroppsforming og de holder opp kroppen som viktig markør i et identitetsprosjekt. Det kan de gjøre gjennom tatoveringer og andre kroppslige pynteprosesser (Kraft 2005), gjennom kosmetiske inngrep eller som i vårt tilfelle bruk av hormoner. Det er nytt og kanskje moderne fordi det forutsetter at kroppen er fritatt fra forpliktelser og som «redskap» i en produksjon. Kroppen er fristilt den kan brukes til helt andre ting enn å jobbe, bære tungt eller å forflytte seg. Da blir den åpen som en kulturarena som både kan brukes som kommunikasjon med andre og som et som mål i sitt eget introverte prosjekt (Barland 1997; kap 4.3).

I prosjektskissen som ligger til grunn for denne undersøkelsen ble det reist spørsmål om doping og kropp representerer en ny eller en del av en ungdomskultur. Kanskje de prosessene som vi her har forsøkt å analysere opp mot identitetsdanning er tradisjonelle prosesser som kommer til uttrykk i ungdomskulturer, men at de har fått et annet innhold. I boka *Common culture* (Willis 1990) er dette med symbolsk kreativitet det som kjennetegner prosessen som ligger til grunn for ungdommens identitetsdanning. Et av de viktigste råstoffene til denne symbolske kreativiteten er kroppen

The body is a site of somatic knowledge as well as a set of signs and symbols. It is the source of productive and communicative activity, signing, symbolizing, feeling

(Willis 1990; 11)

Den symbolske kreativiteten er selve prosessen som danner eller gjør identitetsdanning mulig. Det som er viktig i denne analysen er ikke at ungdom tar kroppskultur, musikk, språk ukritisk inn fra det globale og kopierer. Symbolsk kreativitet og identitetsdanning er nettopp den prosessen som konverterer det globale med det lokale, den prosessen som setter sammen de kommersielle og globale påvirkningsaktører med det lokale eller det «levde liv». Som et produkt av dette kommer ungdomskulturelle «stilpakker». Dette kan uttrykke være protest, aksept, alternativer og innovasjon kort sagt ungdomskultur.

I vår undersøkelse fant vi jo at kroppen og da en vellykket kropp i stor grad ville bety noe i forhold til oppmerksomhet fra det motsatte kjønn, tilgang i arbeidsmarkedet osv. Men kroppen var også en arena for det å føle seg vel, trygg og ballansert. Doping kunne for noen grupper være et middel i en slik prosess.

Det ungdomskulturelle perspektivet knyttet til identitet og symbolsk kreativitet vil bli fulgt opp i den kvalitative studien.

Litteratur

- Bach, A. R. (2005). *Mænd og muskler. En debattbog omstyrketrening og anabole steroider*. København: Tiderne Skifter.
- Barland, B. (1997). *Gymmet; en studie av trening, mat og dop.*, Norges idretthøgskole, Oslo.
- Barland, B. (1998). *Report on the fulfilment of The European Convention Against Doping in Sport in Norway*. Oslo: Kulturdepartementet
- Beck, U. (1992). *Risk society. Towards a New Modernity*. Londen: SAGE publications Ltd.
- Beck, U. (1997). *Risiko og frihet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bourdieu, P. (1995 (1979)). *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Broady, D. (1991). *Sociologi och Epistemologi. Om Pierre Bourdieus författerskap och den historiske Epistemologien*. Stockholm: HLS Förlag.
- Coakley, J. J. (1994). *Sport in society. Issues and Controversies*. St. Louis: Mosby.
- Durkheim, E. (1993 (1978)). *Selvordet*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag.
- Dutton, K. R. (1995). *The perfectible Body. The western ideal of physical development*. London: Cassell.
- Falck, S. (2002). *Barne- og ungdomskriminalitet i Norge på nittitallet*. Oslo; KRÅD:
- Fauske, H., & Øya, T. (2003). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Fromm, E. (1965). *Flukten fra friheten*. Oslo: Pax forlag.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Haug, E., Mørland, J., & Olaisen, B. (2004). *Androgen-anabole steroider (AAS) og vold*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter for helsestjensten (rapport nr.4).

- Hegna, K. (2007). Det store likestillingsprosjektes barn?- Endringer i kjønnsforskjeller 1992 - 2002. In Å. Strandbu & T. Øia (Eds.), *Ung i Norge. Skole fritid og ungdomskultur*. Oslo: Cappelens akademiske forlag.
- Innselset, E. (2000). *Menn, kroppoppfattelse og trening. En undersøkelse blant 76 menn ved treningsstudier i Norge*. Trondheim: NTNU, Idrettsvitenskaplig institutt, Hovedfagsoppgave.
- Klein, A. M. (1993). *Little big man. Bodybuilding subculture and gender construction*. New York: State University of New York Press.
- Klötz, F. (2008). *Anabolic Androgenic Sterioids and Criminality* (Vol.). Uppsala Uppsala universitet (dr.avhandling).
- Korsnes, O. (2008). *Sosiologisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kraft, S. E. (2005). *Den ville kroppen. Tatovering, piercing og smerteritualer i dag*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social structure*. New York: THE FREE PRESS.
- Moberg, T., & Hermansson, G. (2006). *Mandom, mod och morske män. Anabole androgena steroider - medicinsk, rettslig och socialt*. Göteborg: Mediahuset.
- Monaghan, L. F. (2001). *Boybuilding, drugs and risk*. London: Routledge.
- Pedersen, W. (1996). Marginalitetens reproduksjon *Tidsskrift for samfunnsforskning, 1*, 3-27.
- Pope, H. G., Phillips, K. A., & Olivardia, R. (2000). *The Adonis Complex. The secret crisis of male body obsession*. New York: THE FREE PRESS.
- Saltin, B., Enghusen, H., Ibsen, B., Mikkelsen, F., Jessen, T., & Pedersen, I. K. (1999). *Doping i danmark. En Hvidbog*. København: Kulturministeriet.
- Shilling, C. (1993). *The body and Social Theory*. london: SAGE publications.
- Skog, O.-J. (1992). The validity of self-reported drug use. *British Journal of Addiction, 87*, pp 539-548.
- Skårderud, F. (1991). *Sultekunstnere. kultur, kropp og kontroll*. Oslo: Aschehoug & Co
- Svendsen, I. F. H. (2001). *Ondskapens filosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tangen, J. O. (1994). Forskjeller som gjør forskjell In N. A. Bergsgard & J. O. Tangen (Eds.), *Et valg - mange grunner. Fire studier som særpreger norske dopingmisbrukere og deres miljø*. Bø: Telemarksforskning. Rapport nr 89.

- Turner, B. S. (2008). *The body & Society*. London: SAGE publicatiopns Ltd.
- Willis, P. (1990). *Commen Culture. Symbolic work at play in the everyday cultures of the young*. Buckingham: Open University Press.
- Østerberg, D. (1990). Det sosio-materielle handlingsfelt In T. D. -Sørensen & I. Frønes (Eds.), *Kulturanalyse*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag A/S.
- Østerberg, D. (1999). *Det moderne. Et esay om vestens kultur 1740 - 2000*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag ASA.
- Aagre, W. (2003). *Ungdomskunnskap, hverdagslivets kulturelle former*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Aakvaag, G. C. (2008a). Klasseanalyse på hell? *Sosiologi i dag, årgang 38(3)*, 73-103.

Vedlegg

TABELL 3.1.A JEG BRUKER DOPINGMIDLER (ANABOLE STEROIDER, TESTOSTERON, VEKSTHORMON) FOR Å FÅ EN BEDRE KROPP

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Passer ikke i det hele tatt	4190	78,6	92,1	92,1
	Passer litt	43	,8	,9	93,0
	Passer delvis	51	1,0	1,1	94,1
	Passer helt	52	1,0	1,1	95,3
	Vet ikke	215	4,0	4,7	100,0
	Total	4551	85,4	100,0	
Missing	System	780	14,6		
Total		5331	100,0		

TABELL 3.1B: VIL DU KUNNE SLUTTE MED DOPINGPREPARATER HVIS DU BESTEMMER DEG FOR DET?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Jeg kan slutte på dagen	12	,2	60,0	60,0
	Jeg måtte trappe ned over tid	3	,1	15,0	75,0
	Jeg kan ikke tenke meg å slutte	5	,1	25,0	100,0
	Total	20	,4	100,0	
Missing	System	5311	99,6		
Total		5331	100,0		

TABELL 3.3.A HENDER DET AT DU HAVNER I BRÅK OG PROBLEMER?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, veldig ofte	79	1,5	1,7	1,7
	Ja, av og til	444	8,3	9,7	11,4
	Ja, det har hendt en sjelden gang	1870	35,1	40,8	52,3
	Nei, aldri	2186	41,0	47,7	100,0
	Total	4579	85,9	100,0	
Missing	System	752	14,1		
Total		5331	100,0		

TABELL 3.3.B: SAMMENHENGEN MELLOM BRUK AV DOPING OG ANNEN PROBLEMATFERD (I (PROSENT))
(SIGNIFIKANT ER MERKET *)

	Bruker eller brukt doping	Ikke brukt doping	P
Har en eller flere dommer	33 (n = 25)	4 (n = 111)	0,000*
Har en eller flere bøter	47 (n = 37)	12 (n = 308)	0,000*
Vært i konfliktråd	30 (n = 22)	9 (n = 220)	0,005*
Gjort ulovlige ting uten å bli tatt	66 (n = 48)	35	0,000*
Har rent rulleblad	67 (n=48)	91 (n=3169)	0,000*

TABELL 3.3.C: (PROSENT)ANDEL SOM ER BLITT UTSATT FOR FYSISK VOLD I RELASJON TIL OM MAN HAR BRUKT DOPING ELLER IKKE, I (PROSENT) (SIGNIFIKANT ER MERKET *)

	Bruker eller brukt doping	Ikke brukt doping	P
Utsatt for vold hjemme	10	3	0,555
Utsatt for vold på skolen	20	10	0,204
Utsatt for vold ute på byen	26	11	0,022*
Utsatt for vold på privat fest	25	12	0,056
Utsatt for vold på vei hjem	14	8	0,663
Nei, aldri blitt utsatt for vold	25	59	0,000*

TABELL 3.3.D: (PROSENT)ANDEL SOM HAR BRUKT FYSISK VOLD I RELASJON TIL OM MAN HAR BRUKT DOPING ELLER IKKE (* SIGNIFIKANT) (I (PROSENT))

	Bruker eller brukt doping	Ikke brukt doping	P
Brukt vold for å forsvare meg	42	32	0,193
Brukt vold for å hjelpe andre	33	17	0,013*
Brukt vold for å få respekt	10	2	0,487
Brukt vold fordi det gir et kick	16	2	0,026*
Nei, prøver å komme unna	14	50	0,004*

TABELL 3.4.A: HVORDAN SER DEN IDEELLE MANNEKROPPEN UT FOR DEG? * KJØNN

Hvordan ser den ideelle mannekroppen ut for deg		Kjønn		Total
		Mann	Kvinne	Mann
Tynn og slank	Count	180	18	198
	% within Kjønn	4,6%	2,4%	4,3%
Slank med markerte muskler, som en modell	Count	1318	341	1659
	% within Kjønn	33,9%	45,0%	35,7%
Stor og muskuløs, som en kroppsbygger	Count	302	71	373
	% within Kjønn	7,8%	9,4%	8,0%
Atletisk, som en sprinter	Count	809	103	912
	% within Kjønn	20,8%	13,6%	19,6%
Tett og kraftig	Count	263	47	310
	% within Kjønn	6,8%	6,2%	6,7%
Frodig og lubben	Count	51	3	54
	% within Kjønn	1,3%	,4%	1,2%
Vet ikke	Count	968	174	1142
	% within Kjønn	24,9%	23,0%	24,6%
Total	Count	3891	757	4648
	% within Kjønn	100,0%	100,0%	100,0%

TABELL 3.4.B: HVORDAN SER DEN IDEELLE KVINNEKROPPEN UT FOR DEG? * KJØNN

Hvordan ser den ideelle kvinnekroppen ut for deg?		Kjønn		Total
		Mann	Kvinne	Mann
Tynn og slank	Count	1860	193	2053
	% within Kjønn	49,1%	25,6%	45,2%
Slank med markerte muskler, som en modell	Count	795	291	1086
	% within Kjønn	21,0%	38,6%	23,9%
Stor og muskuløs, som en kroppsbygger	Count	21	2	23
	% within Kjønn	,6%	,3%	,5%
Atletisk, som en sprinter	Count	318	102	420
	% within Kjønn	8,4%	13,5%	9,2%
Tett og kraftig	Count	44	8	52
	% within Kjønn	1,2%	1,1%	1,1%
Frodig og lubben	Count	61	6	67
	% within Kjønn	1,6%	,8%	1,5%
Vet ikke	Count	689	152	841
	% within Kjønn	18,2%	20,2%	18,5%
Total	Count	3788	754	4542
	% within Kjønn	100,0%	100,0%	100,0%

TABELL 3.8.A: DRIVER DU FOR TIDEN NOEN FORM FOR IDRETT ELLER FYSISK AKTIVITET?

		n	(prosent)
Valid	Ja	3922	75,7
	Nei	1257	24,3
	Total	5179	100,0
Missing	System	152	
Total		5331	

TABELL 3.8.B: HVOR VIKTIG ER TRENING OG IDRETT FOR DEG FORDELT PÅ DOPINGBRUK

Hvor viktig er trening og idrett for deg?	Brukt eller bruker doping	Ikke brukt doping	Brukt eller bruker doping
Ikke viktig i det hele tatt	16	413	429
	13,9%	8,8%	8,9%
Litt viktig	27	979	1006
	23,5%	20,9%	20,9%
Ganske viktig	33	1346	1379
	28,7%	28,7%	28,7%
Meget viktig	36	1877	1913
	31,3%	40,0%	39,8%
Vet ikke	3	73	76
	2,6%	1,6%	1,6%
Total	115	4688	4803
	100,0%	100,0%	100,0%

TABELL 3.8.C: «TRENER DU VANLIGVIS ALENE ELLER SAMMEN MED ANDRE» FORDELT PÅ DOPINGBRUK

Trener du vanligvis alene eller sammen med andre?	Dopingbruk	
	Brukt eller bruker doping	Ikke brukt doping
Alene	12	498
	14,1%	13,8%
Sammen med andre	50	2084
	58,8%	57,8%
Like mye alene som sammen med andre	23	1023
	27,1%	28,4%
Total	85	3605
	100,0%	100,0%

TABELL 3.8.D: HVOR ER DU OFTEST FYSISK AKTIV?

		n	(prosent)
Valid	På et treningssenter/helsestudio	1451	37,5
	I en klubb eller et idrettslag	1472	38,1
	I parker, langs veier eller på løkka	216	5,6
	I skogen, på sjøen eller på fjellet	368	9,5
	Hjemme	156	4,0
	Andre steder	203	5,3
	Total	3866	100,0
Missing	System	1465	
Total		5331	

TABELL 3.9.A: HVEM BOR DU SAMMEN MED NÅ? * DOPINGBRUKREV CROSSTABULATION

Hvem bor du sammen med nå?			Total
	Brukt eller bruker doping	Ikke brukt doping	Brukt eller bruker doping
Jeg har ikke flyttet hjemmefra	101	4335	4436
	78,3%	89,0%	88,8%
Jeg bor alene	15	265	280
	11,6%	5,4%	5,6%
Jeg bor sammen med venner	8	207	215
	6,2%	4,3%	4,3%
Jeg er samboer	5	62	67
	3,9%	1,3%	1,3%
Total	129	4869	4998
	100,0%	100,0%	100,0%

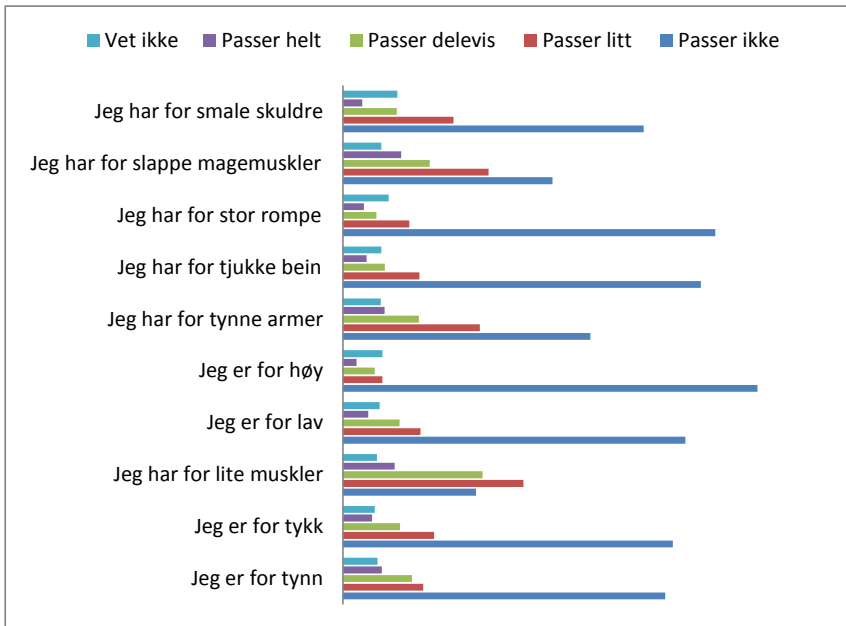

FIG. 3.4.5.B HVORDAN PASSER BESKRIVELSENE MED DIN OPPFATNING AV DIN EGEN KROPP

Bjørn Barland og Jan Ove Tangen

Kroppspresentasjon og andre prestasjoner

Den foreliggende rapporten er første del av et større forskningsprosjekt på tema *Doping et samfunnsproblem*. Denne rapporten bygger på en surveyundersøkelse med 5331 respondenter hvor det sentrale var å finne et tall for omfang på dopingmissbruk. Rapporten viser også til mulige sammenhenger mellom bruk av doping, problematferd og bruk av andre rusmidler. Rapporten vektlegger også dette med oppfatning av egen kropp og hva en *fin kropp* i vårt samfunn er og hva den symboliserer. Rapporten går videre inn i å finne svar på hva som motiverer for et eventuelt dopingbruk og kunnskap og holdning til det samme dopingmisbruket.

Rapporten har et avslutningskapittel hvor den diskuterer spørsmål som; Kan vi forstå doping som noe mer enn en praksis knyttet til organisert idrett? Kan bruk av doping framstå som noe som rører med dypere prosesser i unge menneskers liv. Kan doping forstås som et middel til å forme en kropp, men like mye å konstruere en identitet? Dersom det er sammenhenger mellom bruk av doping og bruk av ulike narkotika og annen rus, er da doping en del av eller et annet uttrykk for marginalitet?

Prosjektet er finansiert av Barne- og Likestillingsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Kultur- og kirke departementet, Justis- og politidepartementet, Kunnskapsdepartementet v/ Utdanningsdirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet. På vegne av disse har Helsedirektoratet hatt det koordinerende oppfølgingsansvaret.

POLITIHØGSKOLEN

PHS Forskning 2009:3